

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KENTLEŞME VE ÇEVRE SORUNLARI BİLİM DALI**

FİZİKSEL ENGELLİLER VE KENTSEL MEKÂNIN KULLANIMI

MASTER TEZİ

**Hazırlayan
İrem ATICI**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Tuncay ÖNDER**

Ankara - 2007

ONAY

İrem Atıcı tarafından hazırlanan “Fiziksel Engelliler ve Kentsel Mekânın Kullanımı” başlıklı bu çalışma, 28.09.2007 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

(İmza)

.....

(Unvanı, Adı ve soyadı) (Başkan)

.....

(İmza)

.....

(Unvanı, Adı ve Soyadı)

.....

(İmza)

.....

(Unvanı, Adı ve Soyadı)

.....

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.	i
TABLO VE ŞEKİL LİSTESİ.	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.	vi
GİRİŞ.	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLAR VE TANIMLAR

1.1. Engelliliğe İlişkin Tanımlamalar ve Engelliliğin Sınıflandırılması.	6
1.1.1. Engelliğin Tanımı.	6
1.1.2. Engelliliğin Sınıflandırılması.	10
1.1.2.1. Ortopedik Engelliler.	13
1.1.2.2. Görme Engelliler.	15
1.1.2.3. İşitme Engelliler.	16
1.1.2.4. Dil ve Konuşma Engelliler.	17
1.1.2.5. Zihinsel Engelliler.	17
1.1.2.6. Süreçen Hastalık.	18
1.1.3. Engelliliğin Türkiye’de ve Dünyada Yaygınlığı. . . .	19
1.2. Engelli Olmanın Sosyal ve Psikolojik Etkileri.	21
1.2.1. Engelli Olmanın Sosyal Etkileri ve Ayrımcılık.	21
1.2.2. Engelli Kadınlar ve Ayrımcılık.	28
1.3. Yerel Yönetimler ve Engellilere Yönelik Yasal Düzenlemeler	30
1.3.1. Yerel Yönetimler.	30
1.3.1.1. Mevcut Durum.	30
1.3.1.2. Yerel Yönetimlerin Düzenlemeleri Uygulamada Karşılaştıkları Sorunlar.	31
1.3.2. Yasal Düzenlemeler.	33
1.3.2.1. 3194 Sayılı İmar Kanunu.	33

1.3.2.2. 5378 Sayılı Özürlüler Kanunu.	33
1.3.2.3. Avrupa Kentsel Şartı.	34
1.3.3. Engelliler Yönelik Standartlar.	35
1.3.3.1. TS 9111: Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları.	35
1.3.3.2. TS 12576: Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemlerin Tasarım Kuralları.	36
1.3.3.3. TS 12460: Şehir-İçi Yollar, Raylı Taşıma Sistemleri Bölüm 5: Özürlü ve Yaşlılar için Tesislerde Tasarım Kuralları.	38
İKİNCİ BÖLÜM	
YÖNTEM	
2.1.Araştırmanın Amacı.	39
2.2. Örneklem.	40
2.3.Veri Toplama Aracı.	40
2.4.Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi.	42
2.5 Araştırmanın Sınırlıkları.	43
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
BULGULAR VE YORUM	
3.1. Araştırmaya Katılanların Niteliklerine İlişkin Bulgular.	45
3.1.1. Cinsiyet.	45
3.1.2. Yaş.	46
3.1.3. Eğitim Durumu.	47
3.1.4. Medeni Durum.	49
3.1.5. Çalışma Durumu.	50
3.1.6. Sosyal Güvenlik Durumu.	51
3.1.7. Gelir Durumu.	52
3.1.8. Engelliliğin Türü.	53
3.2. Ankara'da Kentsel Mekânın Engelliler Tarafından Kullanılabilirliğinin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular.	54
3.2.1. Kentsel Mekânda Günlük İhtiyaçların Karşılabilmesi.	54

3.2.2. Kamuya Ait Binalar ve Açık Alanlardan Yararlanabilme.	56
3.2.3. Eğlence Mekânlarına Gitme Sıklığı.	58
3.2.4. Kent İçi Toplu Taşıma Araçlarından Faydalanabilme.	61
3.2.5. Ankara İli Genelinde Toplu Taşıma Aracı Tercihini. .	64
3.2.6. Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Etkinliklerine Katılım Durumu.	66
3.2.7. Sportif Etkinliklere Katılım.	67
3.2.8. Kentsel Tasarım Kuralları Hakkında Bireyin Bilgi Durumu.	69
3.2.9. Kentsel Tasarım Kurallarının Ankara İli Genelinde Uygulanma Durumu.	70
3.2.10. Engelden Dolayı Tutum Farklılıklarının Hissedilmesine İlişkin Bulgular.	71
3.2.11. Özürlüler Kanunu Hakkında Bilgi Durumu.	74
3.2.12. 5378 Sayılı Özürlüler Kanunu Hakkında Engelli Bireylerin Görüşleri.	75
3.2.13. Kamu Kurum ve Kuruluşlarından Kentsel Mekânın Kullanımının Kolaylaştırılmasına İlişkin Beklentiler.	81
SONUÇ VE ÖNERİLER.	85
KAYNAKÇA.	90
EKLER.	98
ÖZET.	109
ABSTRACT.	111

TABLO VE ŞEKİL LİSTESİ

Tablo 1:	Türkiye’de Özürlülük Oranının Bölgelere ve Yaşlara Göre Dağılımı.....	20
Tablo 2:	2005 Yılında Özürlülerin, Özur Gruplarına Göre İşe Başvuru, Yerleştirme ve Yıl Sonunda Sıra Bekleme Sayılarının Dağılımı.....	27
Tablo 3:	Cinsiyet Dağılımı.....	45
Tablo 4:	Engellilik Türünün Cinsiyete Göre Dağılımı.....	46
Tablo 5:	Yaş Dağılımı.....	46
Tablo 6:	Engellilik Türünün Yaşa Göre Dağılımı.....	47
Tablo 7:	Eğitim Durumunun Dağılımı.....	47
Tablo 8:	Engellilik Türünün Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	49
Tablo 9:	Medeni Durumun Dağılımı.....	49
Tablo 10:	Engellilik Türüne Göre Medeni Durumun Dağılımı.....	49
Tablo 11:	Çalışma Durumunun Dağılımı.....	50
Tablo 12:	Engellilik Türüne Göre Çalışma Durumunun Dağılımı....	51
Tablo 13:	Sosyal Güvenlik Durumunun Dağılımı.....	51
Tablo 14:	Engellilik Türüne Göre Sosyal Güvenlik Durumunun Dağılımı.....	52
Tablo 15:	Aylık Ortalama Gelir Dağılımı.....	52
Tablo 16:	Engellilik Türüne Göre Aylık Ortalama Gelirin Dağılımı	53
Tablo 17:	Engelliliğin Türünün Dağılımı.....	53
Tablo 18:	Yardım Olmadan İhtiyaçların Karşılanabilmesinin Dağılımı.....	54
Tablo 19:	Engellilik Türüne Göre Yardım Olmadan İhtiyaçların Karşılanabilmesinin Dağılımı.....	56
Tablo 20:	Kamuya Ait Binalar ve Açık Alanlardan Yararlanabilme Durumunun Dağılımı.....	56
Tablo 21:	Engellilik Türüne Göre Kamuya Ait Binalar ve Açık Alanlardan Yararlanabilme Durumunun Dağılımı.....	58
Tablo 22:	Eğlence Mekanlarına Gitme Sıklığının Dağılımı.....	58
Tablo 23:	Engellilik Türüne Göre Eğlence Mekanlarına Gitme Sıklığının Dağılımı.....	60

Tablo 24:	Kent İçi Toplu Taşıma Araçlarından Faydalanabilme Durumunun Dağılımı.....	61
Tablo 25:	Engellilik Türüne Göre Kent İçi Toplu Taşıma Araçlarından Faydalanabilme Durumunun Dağılımı.....	63
Tablo 26:	Ankara İli Genelinde Toplu Taşıma Aracı Tercihinin Dağılımı.....	64
Tablo 27:	Engellilik Türüne Göre Ankara İli Genelinde Toplu Taşıma Aracı Tercihinin Dağılımı.....	66
Tablo 28:	Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Etkinliklerine Katılım Durumunun Dağılımı.....	66
Tablo 29:	Engellilik Türüne Göre Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Etkinliklerine Katılım Durumunun Dağılımı.....	67
Tablo 30:	Sportif Etkinliklere Katılım Durumunun Dağılımı.....	67
Tablo 31:	Engellilik Türüne Göre Sportif Etkinliklere Katılım Durumunun Dağılımı.....	68
Tablo 32:	Kentsel Tasarım Kuralları Hakkında Bireyin Bilgi Durumunun Dağılımı.....	69
Tablo 33:	Engellilik Türüne Göre Kentsel Tasarım Kuralları Hakkında Bireyin Bilgi Durumunun Dağılımı.....	70
Tablo 34:	Kentsel Tasarım Kurallarının Ankara İli Genelinde Uygulanma Durumu Hakkında Engellilerin Görüşlerinin Dağılımı.....	70
Tablo 35:	Engellilik Türüne Göre Kentsel Tasarım Kurallarının Ankara İli Genelinde Uygulanma Durumu Hakkındaki Engellilerin Görüşlerinin Dağılımı.....	71
Tablo 36:	Engelden Dolayı Tutum Farklılıklarının Hissedilmesi Durumunun Dağılımı.....	71
Tablo 37:	Engellilik Türüne Göre Engelden Dolayı Tutum Farklılıkları Hissedilmesi Durumunun Dağılımı	73
Tablo 38:	Özürlüler Kanunu Hakkında Engellilerin Bilgi Sahibi Olma Durumlarının Dağılımı.....	74
Tablo 39:	Engellilik Türüne Göre Özürlüler Kanunu Hakkında Engellilerin Bilgi Sahibi Olma Durumlarının Dağılımı.....	74

KISALTMALAR LİSTESİ

- ÖİB: Özürlüler İdaresi Başkanlığı
- TKF: Türkiye Körler Federasyonu
- TS: Türk Standardı
- DİE: Devlet İstatistik Enstitüsü
- ICIDH: Bozukluklar Yeti Yitimi ve Engellilerin Uluslararası Sınıflandırılması
(International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps)
- ICF: İşlevsellik, Yeti Yitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırılması
(International Classification of Functioning, Disability and Health)
- UN: Birleşmiş Milletler *(United Nations)*
- WHO: Dünya Sağlık Örgütü *(World Health Organization)*

GİRİŞ

Ülkemizde, toplam nüfusun yaklaşık %12,29'unu engelli bireyler oluşturmaktadır (DİE, ÖİB, 2004: 6). Bu oran, bir ülke için azımsanamayacak derecede yüksek bir oran olmakla birlikte engelli nüfusun bu kadar yüksek olduğu ülkemizde, kentsel mekân düzenlemesinin engellileri de dikkate alacak biçimde tasarlanması bir zorunluluk arz etmektedir. Birbirlerinden farklı engellilik türleri de dikkate alındığında, değişik engellere sahip bireylerin kentsel mekânda, engelsiz bireylerin sahip olduğu gibi rahat bir hareketliliğe sahip olmadığı açıktır. Buna ilave olarak, farklı engellilik grubundaki bireyler, kentsel mekânda sahip oldukları engellilik türüne göre çeşitli problem ve olumsuzluklarla karşılaşmaktadır. Örneğin; bir görme engelli birey karşıdan karşıya geçişlerde ve yön bulmada problemler yaşarken, ortopedik engelli bir başka birey ise tekerlekli sandalyeyle kentsel mekânda rahatça hareket edememektedir. Kaldırımların yüksek oluşu veya kentin birçok yerinde merdivenlerin bulunması gibi nedenlerle ortopedik engelli birey günlük hayatına engelsiz bir birey gibi devam edememektedir. Farklı engel gruplarındaki bireyler engelleri nedeniyle kentsel mekânda karşılaştıkları farklı olumsuzluklardan dolayı günlük hayatın gerektirdiği ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılayamamaktadır. Kentsel mekânda, engellilerin hayatlarını zorlanmadan devam ettirecek biçimde hareketliliklerinin sağlanmaması, engelli bireylerin sosyal gereksinimlerini karşılamaktan da yoksun bırakılmasına neden olmaktadır.

Kentsel mekânın toplumun tüm bireyelerine "halkça" ve "yaşanabilir" olarak düzenlenmesi bir gerekliliktir. Maalesef, hayatımızı sürdürdüğümüz mekânlar, bünyesinde "yerleşimde yaşamak ve yerleşimi yaşamak açısından" önemli engeller bulundurmaktadır. Bu yüzden kentsel mekânlardaki engellerin kaldırılması ülkemizde yaşayan engelliler de dâhil

olmak üzere tüm insanların yaşama katılması açısından büyük önem taşımaktadır (Hazer, 2005: 506).

Kentsel mekânda her engel grubunun yaşamını rahatça devam ettirebilmesi için gereksinim duyduğu kentsel mekân düzenlemeleri, sahip olunan engelin türüne göre farklılık göstermektedir. Bir görme engelli, sesli trafik lambaları gibi kentsel donanımlara ihtiyaç duyarken, bir ortopedik engelli, tekerlekli sandalye kullanıcısının da yararlanabileceği, özel olarak tasarlanmış toplu taşıma araçlarına ihtiyaç duymaktadır. Kentsel mekânın fiziksel engelliler için yaşanabilir hale getirilmesi için tüm ihtiyaçlarının karşılanabileceği bir biçimde engellilerin kullanımına sunulması önemli bir zorunluluktur. Ancak bu şekilde engelli bireyler rahat bir yaşama kavuşabilecek ve Hazer'in belirttiği üzere her birey gibi engelli bireylerin de yaşama katılmaları sağlanabilecektir.

Ülkemizde engelli bireylerin yaşadığı sorunlar sadece fiziksel mekânla sınırlı kalmamakta, bu sorunlar engelliler için hayatın her alanında önemli ve engelin türüne göre değişen, birbirinden farklı problemlere neden olmaktadır. Engelli bireyler, toplumun hemen her kesiminde sadece fiziksel farklılıkları ön plana çıkarılmak suretiyle algılanmakta ve bu algı toplumun genelinin bu bireylere yaklaşımında tutum farklılıklarına neden olmaktadır. Bu tutum farklılıkları engelli bireyin sosyal gereksinimlerinin karşılanamaması gibi gerek sosyal bunun neticesi olarak, gerekse psikolojik anlamda olumsuz sonuçlara neden olmaktadır.

Sosyal açıdan yaşanan bu tutum farklılıkları engelli genç bireyleri daha fazla etkilemektedir. Sosyal izolasyon bireyin kendine olan güven ve saygısını azaltırken, kişinin toplumla bütünleşmesini ve yaşama katılmasını engellemektedir. Sosyal izolasyonu üst düzeyde yaşayan fiziksel engelliliğe sahip genç birey, bağımsız kararlar geliştirememekte ve arkadaş edinmemektedir. Bu tutum farklılıkları gencin "yaşama dair umut ve

beklentilerini gerçekleştirmesinde” olumsuz rol oynamaktadır (Burcu, 2004: 27).

Engelli birey, fiziksel eksikliklerinden dolayı karşılaştığı, kendilerine karşı tutum farklılığı problemiyle sadece sosyal hayatında karşılaşmamakta, çalışma hayatına girmekte zorlanırken işe alım sürecinde de sorunlar yaşamaktadır. Bu şekilde ayrımcılığa uğrayan birey, çoğu zaman eğitimi aldığı işi yapamamakta ve bu nedenlerle maddi sorunlar yaşayarak sosyal hayattan önemli bir şekilde uzaklaşmaktadır.

Mekânsal alanda problemlerle karşılaşan engelli birey, bu problemlere ilave olarak fiziksel eksiklikleri nedeniyle engelsiz bir birey gibi algılanmamalarından ve karşılaştıkları tutum farklılığından dolayı sosyal anlamda problemler yaşamakta ve bu da neticede birey üzerinde psikolojik açıdan olumsuzluklara neden olmaktadır. Engellilerin yaşadığı mekânsal, sosyal ve psikolojik problemlere ilave olarak tutum farklılıklarından kaynaklanan ayrımcılık nedeniyle eğitimi alınan alanda istihdam edilmemesine istinaden karşılaşılan maddi problemler engelli bireylerin sosyal hayata katılmalarını engellemektedir. Tüm bu etkenler bir arada değerlendirildiğinde, ülkemiz nüfusunun % 12,9'unu oluşturan engellilerin problemlerinin çok boyutlu ve zincirleme olarak birbirlerinin etkisini arttıran pek çok olumsuzluklardan kaynaklandığı açıktır.

Türkiye’de nüfusun %12,29’unu oluşturan engelli bireylerin nüfusu yaklaşık 8 milyon 431 bin 937’dir. Ancak bu derecede yüksek olan engelli nüfusu içerisinde, işgücüne katılanların oranı sadece %19,60’tır. Engellilerin %77,80’i ise işgücüne hiç katılamamaktadır. 2004 Hane Halkı İşgücü Anketi’ne göre ülkemizde işsizlik oranı %10,3’tür. Engellilerde ise bu oran %15,5’e kadar yükselmekte olup bir başka ifadeyle her beş engelliden sadece biri istihdam edilebilmektedir. Bu sonuçlar, engelli bireylerin

karşılaştığı işsizlik probleminin ne kadar önemli bir boyutta olduğunun açık bir göstergesidir (Erdiken, 2005: 390).

Engellilere yönelik hayatın her alanında karşılaştıkları ayrımcılık, hem anayasalarla hem de yasalarla birçok ülkede yasaklanmıştır. Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri ile Birleşik Krallıkta engellilere yönelik ayrımcı uygulamalar kanunlar ile Almanya ve Japonya'da ise anayasa ile yasaklanmış bulunmaktadır. Ayrımcılığa karşı en yüksek yaptırımlar Almanya'da uygulanırken Birleşik Krallıkta hiçbir müeyyide uygulanmamaktadır (Okur, 2001: 11).

Ülkemizde de Türk Ceza Kanunu'nun 122. Maddesi'ne eklenen "özürlülük" ibaresiyle engellilere yönelik ayrımcılık önlenmeye çalışılmaktadır.

"Fiziksel Engelliler ve Kentsel Mekânın Kullanımı" adını taşıyan bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır:

Çalışmanın ilk bölümü konunun kuramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Bu bölümde, öncelikle engelliliğin tanımı ve sınıflandırılmasına değinilmesinin yanı sıra engelliliğin Türkiye'de ve dünyada ne derece yaygın olduğu istatistiksel değerlerle birlikte sunulmaktadır. Ayrıca, bu bölümde engelli olmanın sosyal ve psikolojik etkilerine değinilerek ayrımcılık konusu işlenmektedir. Aynı bölümde, konuyla ilgili yasal düzenlemelere de değinilerek engellilere yönelik kentlerde bulunması gereken mekânsal standartlar özet olarak ifade edilmektedir. Ayrıca, yerel yönetimler konusu üzerinde de durulmak suretiyle kentsel mekânın engelliler için daha kullanılabilir olması konusunda yerel yönetimlerin rol, görev ve sorumluluklarının yanı sıra bu konuda yerel yönetimlerin karşılaştıkları sorunlara değinilmektedir.

Araştırmanın ikinci bölümü yöntem konusuna ayrılmış olup ilk olarak yapılan anket çalışmasında kullanılan örnekleme açıklık getirilerek veri toplama araçları ve verilerin işlenişi ile çözümlenmesi konularına değinilmektedir.

Üçüncü bölüm bulgular ve yorum kısmını kapsamaktadır. Bu bölümde anket çalışması sonucunda elde edilen bulgular tablolarla ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır. Elde edilen sonuçların yorumları da bu bölümde yer almaktadır.

Araştırmanın son bölümü ise sonuç ve önerileri içermekte olup bu bölümde anket çalışmasıyla elde edilen bulgulara istinaden fiziksel engelli bireylerin kentsel mekânı kullanımının artırılabilmesi amacıyla yapılması gerekenler konusunda öneriler sunulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLAR VE TANIMLAR

1.1. Engelliliğe İlişkin Tanımlamalar ve Engelliliğin Sınıflandırılması

1.1.1. Engelliğin Tanımı

Engelliğe ilişkin farklı birçok görüş ve tanımlama bulunmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) 1980 yılında yayınlamış olduğu bildirgesinde engellilikle ilgili temel kavramlar tanımlanmış ve engelliliğin sağlık boyutuna ağırlık veren bir sınıflandırmayla bu konuda üç ayrı kategoride tanımlama geliştirmiştir:

1-Yetersizlik (*Impairment*): Fizyolojik, psikolojik veya anatomik yapının kaybını ya da normalden sapması halini ifade eder. Bu tanım özellikle organ düzeyindeki bozuklukları ifade eder.

2-Özürlülük (*Disability*): Bu tanım fiziksel ve zihinsel yeti kaybını ifade etmektedir. Sağlığın bozulması sonucu oluşan yetersizlikten dolayı bir yeteneğin normale oranla azalması veya kaybedilmesi olarak tanımlanır.

3-Engellilik (*Handicap*): Yukarıda açıkladığımız yetersizlik veya özürlülük halleri nedeniyle kişinin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel düzeyine göre normal kabul edilen yaşam gereklerini yerine getirememesidir (ÖİB, 2005: 95). Bu tanımdan da hareketle engellilik bedensel yetersizlik olarak tanımlanabilir (Özçelik, 1982: 48).

Ülkemizde 01.07.2005 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan Özürlüler Kanunu'nun 3. Maddesi'ne göre;

“Özürü, doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlüğü olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerini ihtiyaç duyan kişiyi ”

ifade etmektedir.

4857 sayılı İş Kanunu'nda düzenlenen özürü istihdamından yararlanabilecek olanlar “Özürü, Eski Hükümlü ve Terör Mağduru İstihdamı Hakkında Yönetmelik” in 3. Maddesi'nde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre;

“Engelli; bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerindeki engelleri nedeniyle çalışma gücünün en az %40'ndan yoksun olduğu sağlık kurulu raporuyla belirlenenlerdir (ÖİB, 2005: 60).”

ifadesiyle engelliler tanımlanmaktadır.

Türk Standartları Enstitüsü ise, engelli bireyi; vücut fonksiyonlarını kullanmada fiziki ve zihinsel kısıtlılık veya kayıp halinde olan kişi olarak tanımlamaktadır (TS, 1999: 1).

Engellilik kavramı ayrıntılı olarak incelendiğinde konuyla ilgili farklı kuramsal yaklaşımların da geliştirildiği görülmektedir. Bu yaklaşımları medikal ve sosyal model olarak iki başlıkta incelemek mümkündür:

Medikal model; engelliliği biyolojik yapıya bağlı olarak açıklamaktadır. Modelin temelinde ise tüm engellilerin kısıtlı olduğu varsayımı bulunmaktadır (Arıkan'dan aktaran Kumtepe, 2001: 8).

Sosyal model ise; engelliliğin toplumsal olarak yapılandırıldığını ve çeşitli bozuklukları olan insanlara dayatılmış bir olgu olduğunu savunurken aynı zamanda engelli bireyler üzerinde bu şekilde baskı yaratıldığını ileri sürmektedir (Arıkan'dan aktaran Kumtepe, 2001: 8).

Medikal modelin odak noktası özürlülüktür. Bir başka deyişle, insanların fiziksel durumudur. Tıbbi model engelliliği onarılabılır daha da önemlisi onarılması gereken bir durum olarak görmektedir. Bu model engeli olan insanı, örneğin; kızamık hastalığına yakalanmış bir insan gibi ele almaktadır. Bunun sonucunda da engeli olan bir insanın hasta birisi gibi davranmasını ister yani "hasta insan rolü" oynayacağını varsaymaktadır. Dünyada meydana gelen özürülü hakları hareketi başlangıcında bu modeli toplumdan dışlanmanın, sağlıklı insanların üstünlüğü ve engelli insanların marjinalleşmesinin ana kaynağı olarak görmektedir. İkinci safhada engelli hakları hareketi, bu modelin egemenliğini kırmak ve bunu yeni bir modelle değiştirmek üzere oluşmuş bir harekettir. Engelli hakları hareketiyle engellilik durumu için yeni bir model üretilmiştir (Winter, 2004: 348-349).

Engelli hakları hareketinin şekillendirdiği bu model ise iki kabule dayanmaktadır:

1- Sosyal koşullar engelli insanı değil engelliliğin kendisini bir engellilik durumuna dönüştürmektedir.

2- Engellilerle ilgili çabaların esas noktası engelin kendisi değil bu insanların kişilikleri ile birlikte nasıl yaşayacaklarına dair bağımsız kararlar alma hakkı olmasıdır. Söz konusu olan "engelli bir insanın refahı" değil "engelli insanların insan haklarıdır" (Winter, 2004: 348).

Engelli hareketinin önerdiği sosyal modelin benimsendiği yerlerde engelli insanlar ezilmek yerine teşvik edilir. Onların marjinalleştirilmesi yerine

topluma dâhil edilmeye çalışılır. Bu modele göre engelli insanların haklarını garanti edecek yasaların engelli insanın kendi başarılarından veya başarısızlıklarından sorumlu olabilecekleri yaşam merkezlerinin de oluşturulması gerekmektedir (Winter, 2004: 349).

Sosyal modelden hareketle, engellilik, bireysel farklılıklarla birlikte çevresel faktörler sonucu ortaya çıkmaktadır (Özçelik 1982: 48). Engelle rağmen birey toplumla bütünleşebiliyor ve yaşam rollerini yerine getirebiliyorsa engelli kabul edilmemektedir (Mintaze ve Tunca'dan aktaran Kumtepe, 2001: 11).

Engelliliğin sosyal bilim analizleri, dünyadaki engellilerin sosyal baskı ve mekânsal dışlanmaya maruz kaldıkları noktasına dayanmaktadır. Birleşmiş Milletlere göre, engelliler, genellikle topluma tam katılımlarını engelleyen fiziksel ve sosyal engeller nedeniyle acınacak koşullarda hayatlarını sürdürmektedir (Gleesan'dan aktaran Gümüş, 2001: 21). Engelli terimiyle aslında bir yorumda bulunmaktadır. Engellilik ideal bir kentsel çerçevede ortadan kalkar ve aslında geçici bir olgudur (Sürmen'den aktaran Gümüş, 2001: 20). Hareket ya da algıda engellilik, kişiyle mekân düzenlemeleri arasında bir uyumsuzluk sonucunda ortaya çıkmaktadır. Mimari, engelliliği yaratabilir ya da ortadan kaldırır (Scherrer'den aktaran Gümüş, 2001: 20). Mimari engellerin yanı sıra toplumun engelli bireylere yaklaşımları da engelli bireyler üzerinde etkili olmaktadır (Özçelik, 1982: 48).

1.1.2. Engelliliğin Sınıflandırılması

Engel türlerinin sınıflandırılmasına ilişkin çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı ve T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından 2002 yılında yapılan Türkiye Özürlüler Araştırmasında engellilik altı ana başlık altında incelenmektedir:

- 1- Ortopedik Özürlü
- 2- Görme Özürlü
- 3- İşitme Özürlü
- 4- Dil ve Konuşma Özürlü
- 5- Zihinsel Özürlü
- 6- Süreçten Hastalık (DİE, ÖİB; 2004).

Usta (1992: 18) da özürlüleri bedensel, zekâ ve ruhsal özürlüler olarak iki ana grupta incelemektedir:

- 1- Bedensel Özürlüler
 - a) Görme Özürlüler
 - a.1) Az gören
 - a.2) Kör
 - b) İşitme Özürlüler
 - b.1) Ağır işiten
 - b.2) Sağır
 - c) Konuşma Özürlüler
 - d) Ortopedik Özürlüler
 - e) Sürekli Hastalığı Olanlar
- 2- Zihinsel ve Ruhsal Özürlüler
 - a) Zihinsel Özürlüler
 - a.1) Öğrenme Güçlüğü Olanlar

- a.2) Eğitilebilir Zihinsel Özürlüler
- a.3) Öğretilebilir Zihinsel Özürlüler
- a.4) Klinik Bakıma Muhtaç Olan Özürlüler
- b) Ruhsal Özürlüler
 - b.1) Duygu Güçlüğü Olanlar
 - b.2) Suçlu veya Suça Yönelmişler.

Bu sınıflandırmalardan farklı olarak Birleşmiş Milletler, ICIDH (Bozukluklar Yeti Yitimi ve Engellilerin Uluslararası Sınıflandırılması) özürlülük yaklaşımını kullanarak farklı bir sınıflandırma önermiştir (UN'dan aktaran Çalık 2004: 314). ICIDH engelliliği belirlerken üç boyut ortaya koymaktadır. Bunlar; engelli bireyin fiziksel yapısındaki herhangi bir fonksiyonun yokluğu, bireyin fiziksel etkinliklerindeki kısıtlanma ve kişinin sosyal çevreye uyumudur (WHO'dan aktaran ÖİB, 2005: 139). Bunları göz önünde bulunduran ICIDH, engelliliği on ana başlık altında incelemektedir:

- 1- Görme Zorlukları
- 2- İşitme Zorlukları
- 3- Konuşma Zorlukları
- 4- Hareket Zorlukları (yürüme, merdiven çıkma, ayakta durma)
- 5- Bedeni Hareket Ettirme Zorlukları (uzanma, eğilme, diz çökme)
- 6- Tutma, Kaldırma Zorlukları (objeleri tutmak veya kaldırmak için parmaklarını kullanma)
- 7- Öğrenme Zorluklar (zihinsel zorluklar, gerilik)
- 8- Davranışsal Zorluklar (psikolojik, duygusal problemler)
- 9- Kişisel Bakım Zorlukları (yikanma, giyinme, beslenme)
- 10- Diğer.

Fakat sonraki yıllarda, ICF'nin (İşlevsellik Yeti Yitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırılması) yayınlanmasıyla birlikte yeni bir sınıflandırmaya gidilmiştir. ICF, ICIDH'nin beş yıl süren çalışmaları

sonucunda geliştirilmiş bir diğer baskısıdır. Bu baskıda, işlevsellik daha kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır. Aynı zamanda engelli bireyin fiziksel anlamda taşıdığı bozukluklar ve çevresel etmenler de sıralanmaktadır (WHO'dan aktaran ÖİB, 2005:140). Bu yeni sınıflandırma, engellilikle ilgili yapılacak olan çalışmalarda kullanılmak üzere önerilmektedir. Ancak, ICF'nin çok yeni bir sınıflandırma tipi olması nedeniyle, araştırmalarda daha önce kullanılmış örnekleri oldukça azdır. Buna göre engellilik türleri on iki ana başlık altında kategorize edilmektedir: (Mbogoni ve Me'den aktaran Çalık, 2004: 315-316)

- 1- Görme
- 2- İşitme
- 3- Öğrenme ve Öğrendiklerini Uygulama
- 4- Zihinsel Fonksiyonlar
 - a) Dikkat Fonksiyonu
 - b) Bellek Fonksiyonu
 - c) Düşünme Fonksiyonu
 - d) Yüksek Düzeyde Bilişsel Fonksiyonlar
- 5- Günlük Gereksinimlerini Karşılama
 - a) Günlük Gereksinimlerini Yönetme
 - b) Günlük Gereksinimlerini Tamamlama
- 6- İletişim Kurma
 - a) Alma
 - b) Üretme
- 7- Beden Duruşunu Değiştirme ve Sabit Tutma
- 8- Eşyaları Tutma Hareket Ettirme ve Taşıma
 - a) Eşyaları Kaldırma ve Taşıma
 - b) Parmaklarını Kullanma
 - c) Ellerini ve Kollarını Kullanma
- 9- Yürüme ve Hareket Etme
 - a) Yürüme

b) Çevrede Gezinme

10-Özbakım

- a) Yıkanma
- b) Bedensel Bakım
- c) Tuvaletini Yapma
- d) Giyinme Yemek Yeme
- e) İçme

11-Temel yaşam aktiviteleri

- a) Eğitim
- b) Çalışma

12-Toplumsal sosyal ve sivil yaşam

- a) Toplumsal Yaşamı
- b) Eğlence ve Boş Zaman
- c) Dini ve Ruhsal Yaşam

1.1.2.1. Ortopedik Engelliler

Ortopedik engel; sinir sisteminin zedelenmesi, hastalıklar kazalar ve genetik problemler nedeniyle kas, iskelet ve eklemlerin işlevlerini yerine getirememesi nedenleriyle oluşan hareket ile ilgili yetersizlikler olarak tanımlanmaktadır (Kobal, 2005: 362). Ayrıca el, kol, ayak, bacak, parmak ve omurgalarında kısalık, eksiklik, fazlalık, yokluk, hareket kısıtlılığı, şekil bozukluğu, kas güçsüzlüğü, kemik hastalığı olanlarla, felçliler, *serebral palsi*, spastikler ve *spira bifida* olanların da bu gruba girdikleri bilinmektedir (DİE, ÖİB, 2004). *Serebral palsi*; beyin özürlü olarak adlandırılan hastalıktır. Buna ilave olarak, spastik çocuklar da bu grup kapsamında değerlendirilmektedir. Bu hastalığın başlıca sebepleri; doğum travmaları ile anne ve baba arasındaki kan uyuşmazlığıdır. Hastalığın uluslararası dilde ortak tanımı irsi ve ailevi olmayan, ölümle sonuçlanmayan ve hareket kusuru ön planda olan çocukları kapsamaktadır. Bu tür engeli bulunanların diğer engel gruplarından sayıca daha fazla olduğu dünya istatistiklerinde de kabul edilmektedir

(Özcan, 1986: 44-46). Bu yüzden anılan engel grubu, engelliler arasında önemli bir yere sahiptir.

Türk Standartları Enstitüsü ise bu tanımlamayı iki gruba ayırarak oluşturmuştur. Bu tanımlamaya göre öncelikle bedensel engellilik; normal insan hareketliliğine sahip olmayan ve hareket organlarında eksiklik bulunduğundan yardımcı cihazlarla hareket edebilen kişi olarak tanımlanmakta olup bu tanım tekerlekli sandalye kullanan engelliler ve yürüyebilen engelliler olarak iki başlık altında kategorize edilmektedir (TS, 1999).

Tekerlekli sandalye kullanan engelliler, yürümesi sakıncalı görülen veya yürüme engeli olan kişi olarak tanımlanırken yürüyebilen engelli ise baston, koltuk değneği, protez gibi araçlarla hareket edebilen kişi olarak tanımlanmaktadır (TS, 1999).

Birleşmiş Milletler, fiziksel engelli kişilerin kentsel mekândaki gereksinimlerini şu şekilde açıklamaktadır: Birleşmiş Milletlere göre, dolanma, tekerlekli sandalye kullanan kişiler için en önemli hareketlilik olarak kabul edilmektedir. Tekerlekli sandalye kullananların, manevra alanına gereksinimi olduğundan, bu gruptaki engellilerin diğer engel gruplarından ve yürüyebilen engellilerden farklı gereksinimleri mevcuttur. Yardım alan tekerlekli sandalye hareketi, geniş dönme alanına ihtiyaç duyarken bağımsız olarak tekerlekli sandalye kullanan kişinin daha geniş bir alana ihtiyacı bulunmaktadır. Bu açıklamalar çerçevesinde kentsel mekânın bağımsız ve yardım alan tekerlekli sandalyenin hareketliliğine imkân verecek biçimde tasarlanmasının önemli bir zorunluluk olduğu açıktır (Gümüş, 2001: 27).

1.1.2.2. Görme Engelliler

Tek veya iki gözünde tam veya kısmi görme kaybı ya da bozukluğu olan kişilerle göz protezi kullananlar, renk körlüğü ve gece körlüğü olanlar bu gruba girmektedir (DİE, ÖİB, 2004).

Yasal tanıma göre; gerekli düzeltmelerden sonra iyi gören gözündeki görme keskinliği 20/200 ya da az görme alanı 20 dereceden az olan kişiler kör olarak adlandırılırken, görme keskinliği 20/70 ile 20/200 arasında olan kişiler az gören olarak nitelendirilmektedir (Tuncer, 2005: 292).

Türk Standartları Enstitüsü'nün tanımlamasına göre ise görme özürülü, görme fonksiyonlarının tamamını veya tamamına yakını kaybetmiş fiziki özrü olan kişidir (TS, 1999). Görme engelli bireylerin çevreyi algılamaları çok zor olduğundan görme engelliler görme duyuları dışında kalan diğer duyularla çevrelerini algılamaya çalışmaktadır. Burlingham görme engelli bireylerde bu algılama kaybı sonucunda, güvensizlik ve içe dönüklüğün oluşabileceğini savunmaktadır. Gulliford ise, görme engelli olmanın kişinin sosyal gelişimini engellediğini ileri sürmektedir (Özçelik, 1982: 48).

Görme engelli bireyler çevreleri tarafından da farklı algılanmaktadır. Rusalem'in bu konuda yaptığı bir araştırmada, yüz üniversite öğrencisine görme engelli bireyleri nasıl algıladıkları sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplarda, insanların görme engelli bireyleri normalüstü hafızaya sahip olan, dokunma ve işitme duyuları diğer engelsiz insanlara göre daha yüksek olan insanlar olarak tanımladıkları tespit edilmiştir (Mağden ve Artan, 1992: 28).

Görme engelli bireyin görme derecesine bağlı olarak kentsel mekânda bazı gereksinimleri bulunmaktadır. Bu gereksinimleri şu şekilde özetlememiz mümkündür; öncelikle mekânlarda yansımaların ve parlamaların önlenmesi gerekli olup ayrıca, mekânlarda zıt renklerin ve hissedilebilir yüzeylerin

kullanılması da görme engellinin yaşamını kolaylaştıracak tedbirler arasında bulunmaktadır. Buna ilave olarak, açık alanlarda düşük kaldırımların ve merdivenlerde görme engellinin tutunabileceği yerlerin bulunması da görme engellilerin günlük hayatlarına devam edebilmeleri açısından kentsel mekânda ihtiyaç duydukları gereksinimleri arasında bulunmaktadır (Gümüş, 2001: 28).

1.1.2.3. İşitme Engelliler

Fizyolojik görüş savunucularına göre işitme kaybı ölçülebilir niteliktedir. Bu görüşe göre sağır terimi, sesleri işitmede ağır ya da çok ileri durumu ifade ederken ağır işitmek; işitme kaybının diğer tüm kategorilerine işaret etmektedir (Hallahan ve Kauffman'dan aktaran Akçamete, 2005: 320). Ağır işiten bireyler ise, bir işitme cihazı ile ya da işitme cihazı olmadan sesleri işitebilmektedir. Ağır işiten bireylerin bir kısmı işitme cihazına gereksinim duyarken sağır olarak nitelendirilen bireylerin az bir kısmı her koşulda konuşmayı işitmede yetersizliğe sahiptir (Akçamete, 2005: 320). Ancak tüm işitme engelli bireylerde, dereceleri farklılık gösterse de işitme kalıntıları bulunabilmektedir (Özçelik, 1983: 76). İşitme cihazı kullanan engelli kişilerle tek ya da iki kulağında tam veya kısmi işitme kaybı olan kişiler bu gruba girmektedir (DİE, ÖİB, 2004). Türk Standartları Enstitüsü'ne göre ise, işitme özürlü; işitme fonksiyonunun tamamını veya tamamına yakını kaybetmiş kişi olarak tanımlanmaktadır (TS, 1999).

İşitme engelliler grubuna çocuklar açısından bakan Lewis'e göre, işitme engelliler diğer insanlarla iletişim kurmakta problemler yaşamaktadır. Bu problemler daha önce belirtildiği üzere çocuğun işitme derecesine göre farklılık göstermektedir. İşitme engeli, kişilerde anlama ve düşündüklerini ifade edebilme sorunlarına yol açmaktadır. Bu sorunlar da beraberinde uyum problemlerine yol açmaktadır (Lewis'ten aktaran Bilir ve Bal, 1994: 1243).

İşitme engellilerin gereksinimleri bu kişilerin engel grubunun düzeyine göre farklılık göstermektedir. Ancak bu gruptaki bireylerin başlıca gereksinimleri, tehlike durumlarında uyarılmalarını sağlayacak donanımlardır (UN'dan aktaran Gümüş, 2001: 28).

1.1.2.4. Dil ve Konuşma Engelliler

Özsoy'a (2002: 81-82) göre konuşma özürölülerin sınıflandırılması değişik biçimlerde yapılabilmekte olup sese bağlı ve görüntüye bağlı olarak sınıflandırdığı ikili bir ayırım kullanmaktadır. Sese bağlı konuşma özürleri olarak adlandırılan birinci grupta, geleneksel sesli sembolleri ya da ses dalgalarını kapsayan özürölüler bulunmaktadır. Görüntüye bağlı konuşma özürleri, konuşmanın yarattığı ışık dalgalarına ya da verdiği görüntüye bağlı engellerdir. Bu engeller ise, genellikle duruş, jest ve mimik özürleri olarak üçe ayrılmaktadır.

Dil ve konuşma özürölü grubu işittiği halde konuşamayanları, gırtlacı alınanları, konuşmak için alet kullananlarla kekemeler, afazi, dil-dudak-çene-damak yapısında bozukluk olanları kapsamaktadır. Bu engel grubundaki kişilerin öncelikle konuşmalarının hızındaki bozukluk dikkati çekmektedir. Bu gruptaki bireyler ya hiç konuşamamaktadır ya da konuşmalarının akıcılığı bu engele sahip olmayan insanlara göre farklılık göstermektedir. Bu kişilerin ifadelerindeki bozukluklar da diğer göze çarpan durumlardandır (DİE, ÖİB, 2004).

1.1.2.5. Zihinsel Engelliler

Türkiye 2002 Özürölüler Araştırması'nda, zihinsel engelli birey; çeşitli derecelerde zihinsel yetersizliği olan kişi olarak tanımlanmaktadır (DİE, ÖİB, 2004). Zihinsel özürölülük aynı zamanda zekâ yaşı ile ilgili bir durumdur. Zihinsel engelli insanlar kendi yaşitlarına göre düşünme, karar verebilme, iş

yapabilme, duygularını ifade edebilme ve sosyal ilişki kurabilme kapasitesi olarak yetersizdir (Küçükkaraca'dan aktaran Yavaş, 2002: 13).

Davranış Bilimleri Sözlüğü'ne göre, zihinsel engellilik; "sosyal ve çevresel ya da organik nedenlere bağlı olan normalin altında entelektüel gelişim" olarak tanımlanmaktadır (Küçükkaraca'dan aktaran Yavaş, 2002: 13). Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere zekâ geriliği olanlar ve Dawn Sendromu olan kişiler de bu grupta yer almaktadır (DİE, ÖİB, 2004).

Çağlar'a (1979: 12) göre zekâ geriliği sürekli bir durumdur. Zekâ geriliği olan kişi akranlarından dörtte bir ya da daha yüksek bir oranda yetersizdir. Zekâ geriliği doğumdan önce, doğum sırasında veya doğumdan sonraki gelişim sürecinde rastlanılabilir bir durumdur.

Kentsel mekânda zihinsel engellilerin gereksinimleri de diğer engel gruplarına göre farklılık göstermektedir. Zihinsel engelli bireyler çevresel bir karışıklıkla karşılaştıklarında bu duruma uyum sağlamaları oldukça güçtür. Bu yüzden bu engel grubu için hizmette standardizasyon çok önemli olmakla birlikte bu kişileri kentsel mekânda yönlendirebilecek donanımların mümkün olduğunca açık ifadelerle hazırlanması gerekmektedir (Gümüş, 2001: 27).

1.1.2.6. Süreğen Hastalık

Süreğen hastalık, kişinin çalışma kapasitesi ve fonksiyonlarının engellenmesine neden olan sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıklardır. Bu gruptaki hastalıklar; kan hastalıkları, kalp ve damar hastalıkları, solunum sistemi hastalıkları, idrar yolları ve üreme yolları hastalıkları, cilt ve deri hastalıkları, kanserler, endokrin ve metabolik hastalıklar, ruhsal davranış bozuklukları, sinir sistemi hastalıkları ve H.I.V.'i kapsamaktadır (DİE, ÖİB, 2004).

1.1.3. Engelliliğin Türkiye’de ve Dünyada Yaygınlığı

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı ve T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı’nın 2002 yılında yaptığı Türkiye Özürlüler Araştırması’na göre Türkiye’de engelli nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %12,29’dur. Tablo:1’den de anlaşılacağı üzere, toplam nüfus içerisinde ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel engelli bireylerin oranı % 2,58 olup süreğen hastalığı olanların toplam nüfus içerisindeki payı % 9,70’tir. Engelli nüfusun cinsiyetlere göre dağılımı incelendiğinde, erkeklerin oranının ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel engelli grubunda daha yüksek bir orana sahip olduğu gözlemlenirken süreğen hastalığa sahip olan nüfusta ise kadınların oranın daha yüksek olduğu tespit edilmektedir. Engellilik oranının coğrafi bölgelere göre dağılımı incelendiğinde, ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel engelli oranı %3,22 ile en yüksek Karadeniz Bölgesi’nde görülürken %2.23 ile en düşük Marmara Bölgesi’nde gözlemlenmektedir. Süreğen hastalığı olanların %10,90’luk oranla en yüksek Marmara Bölgesi’nde olduğu belirlenirken en düşük görüldüğü bölge ise %7.18 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi’dir.

OECD ülkelerinde engelli nüfus artmaktadır. Buna ilave olarak, engelli nüfusun artışını önlemeye yönelik çalışmalar da istenilen sonuçları verememektedir (Martin, Prinz ve Queisse’den aktaran Duygun 2005: 428). Dünyada yaklaşık beş yüz milyon engelli yaşamaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinde ise bu değer elli milyondur (Barnes’den aktaran Duygun, 2005: 428). Bu rakamlar çerçevesinde konu değerlendirildiğinde, dünyadaki toplam yetişkin nüfusun %24’ünün, toplam çocuk nüfusunun ise %7’sinin engelli olduğu tespit edilmektedir (Office of National Statistics’den aktaran Duygun, 2005: 428).

Tablo:1 Türkiye’de Özürlülük Oranının Bölgelere ve Yaşlara Göre Dağılımı
(DİE,ÖİB, 2004: 6)

	Toplam Özürlü Nüfus			Ortopedik, Görme, İşitme, Dil ve Konuşma ve Zihinsel Özürlü Nüfus			Süreğen Hastalığa Sahip Olan Nüfus		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Türkiye Yaş Grubu	12.29	11.10	13.45	2.58	3.05	2.12	9.70	8.05	11.33
0-9	4.15	4.69	3.56	1.54	1.70	1.37	2.60	2.98	2.20
19-19	4.63	4.98	4.28	1.96	2.26	1.65	2.67	2.72	2.63
20-29	7.30	7.59	7.04	2.50	3.34	1.74	4.80	4.24	5.30
30-39	11.44	10.43	12.42	2.56	3.18	1.95	8.89	7.26	10.46
40-49	18.07	15.15	21.08	2.65	3.29	1.99	15.43	11.86	19.09
50-59	27.67	22.56	32.67	3.23	3.73	2.74	24.44	13.83	29.94
60-69	36.96	31.60	42.02	5.14	5.65	4.65	31.82	25.95	37.37
70 +	43.99	39.77	47.77	7.89	8.45	7.38	36.10	31.32	40.39
Bilinmeyen	11.68	6.30	14.17	0.34	0.53	0.25	11.33	5.77	14.09
Kentsel Alan	12.70	11.38	13.99	2.20	2.60	1.81	10.49	8.78	12.18
Kırsal Alan	11.67	10.69	12.63	3.16	3.74	2.59	8.50	6.95	10.04
Marmara Bölgesi	13.13	11.66	14.59	2.23	2.60	1.87	10.90	9.05	12.73
Ege Bölgesi	11.86	10.69	13.00	2.59	3.15	2.05	9.27	7.55	10.95
Akdeniz Bölgesi	12.16	11.15	13.15	2.60	2.99	2.21	9.56	8.16	10.93
İç Anadolu Bölgesi	12.52	10.78	14.23	2.60	3.01	2.20	9.92	7.77	12.03
Karadeniz Bölgesi	12.98	11.62	14.32	3.22	3.66	2.80	9.76	7.97	11.52
Doğu Anadolu Bölgesi	11.80	11.29	12.30	2.53	3.18	1.90	9.26	8.10	10.41
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	9.90	9.86	9.94	2.72	3.45	1.99	7.18	6.41	7.96

1.2. Engelli Olmanın Sosyal ve Psikolojik Etkileri

1.2.1. Engelli Olmanın Sosyal Etkileri ve Ayrımcılık

Engelli ve toplum ilişkisinin sağlıklı temellere oturmamasının nedenlerinden en önemli olanı engellilere yönelik ayrımcı yaklaşımlardır. Ayrımcı yaklaşımlar, her iki taraf arasındaki ilişki sürecinin sağlıklı bir şekilde yaşanmasını engellerken ayrımcı tutum ve davranışların neredeyse hayatın hemen her alanının kaçınılmaz bir parçası haline geldiği görülmektedir (İkizoğlu, 2005: 51).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1975 yılında 3447 sayılı kararı ile 13 maddelik “Sakat Kişilerin Hakları Bildirgesi”ni kabul etmiştir. Bu bildireye göre;

“Engelli kişi, engelliliğinin nedeni, derecesi ve ciddiyeti ne olursa olsun, engelli olmayan yaşlılarıyla aynı haklara sahiptir”.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, bu ifadeyle engellilere karşı uygulanan ayrımcılığı ve eşitlik talebini ilk defa 1975 yılında gündeme getirmiş bulunmaktadır. Genel Kurul 1993 yılında Viyana’da yapılan toplantıda ise yirmi iki maddelik “Sakatlar için Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kurallar” kabul edilmiş olup kabul edilen bu kurallar iki temel ilkeye dayalı olarak oluşturulmuştur : (TKF, 2005: 83-84)

1- Engelliler herkesle aynı haklara sahiptir.

2- Engellilerle ilgili politika oluşturma ve karar alma süreçlerinin tüm aşamalarında, engellilerle ilgili faaliyet gösteren kuruluşların etkin katılımı ve yol göstericiliği kabul edilmelidir.

Bu iki fikir etrafında engellilerin sahip olması gereken haklar ayrıntıları ile tanımlanmış olmaktadır (TKF, 2005: 83-84).

5378 sayılı Özürlüler Kanunu'nun 4. Maddesi'nde;

“Devlet, insan onur ve haysiyetinin dokunulmazlığı temelinde, özürlülerin ve özürsüzlüğün her tür istismarına karşı sosyal politikalar geliştirir. Özürlüler aleyhine ayrımcılık yapılamaz, ayrımcılıkla mücadele özürlülere yönelik politikaların temel esasıdır” denilmektedir.

Kanunun bu maddesiyle engelli bireylere karşı yapılan ayrımcılığın önünde durulmaya çalışılmıştır.

Geçmişten beri engelli insan ve sorunları hep var olmuştur. Ancak bu konuda gerçekleştirilen çabaların hiçbiri bu sorunu tam anlamıyla ortadan kaldırmaya yetmemiştir (Aytaç'dan aktaran Meşhur, 2004: 177). Toplum engelli bireye genelde koruma duygusuyla yönelerek engelli bireyi zavallı ve güçsüz olarak kabul etmektedir (Kut'dan aktaran Meşhur, 2004: 177). Aslında engelli olmak; bireysel ve ortaklaşa olarak, engelli olmayan insanların görüşleri sonucunda oluşturulmuş, yanlış bir ifadedir. Sosyal tavırlarla engelliler damgalanmaktadır. Bu yüzden engelli olmak toplumun yarattığı bir durumdur. Engellilik sosyal kısıtlamaların bir sonucudur (Oliver'den aktaran ÖB, 2005: 131).

Engellilere karşı toplum tarafından oluşturulan önyargıların geçmişten beri devam ettiği görülmektedir. Hatta eski çağlarda engelli insanların şeytan ve aşağılık varlıklar oldukları yönündeki inanışlar sebebiyle katledikleri de bilinmektedir (Henderson ve Bryan'dan aktaran Ergün, 2005: 379). Günümüzde ise engellilere yönelik ayrımcılığın engellilerin toplum içinde hak ettikleri yeri alamamalarına yol açtığı görülmektedir. Engelli insanlar toplum tarafından dışlanmaktadır (Ergün, 2005: 380). Bu dışlanmanın beraberinde

gelen ayrımcı uygulamalar engelli–toplum ilişkisi içerisinde zamanla yaşamın bir parçası haline gelmektedir (İkizoğlu, 2005: 51). Engelli bireye karşı toplum tarafından oluşturulan olumsuz tavırların sebebi ise; toplumun bu konuda yeterli bilgi düzeyine sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Toplum sadece engelli bireyi değil engelli bireye sahip aileyi de dışlamaktadır. Bu yüzden engelli insanların toplumla sağlıklı ilişkiler kurması mümkün olamamaktadır (İkizoğlu, 2005: 58). Engelliler ve toplumun diğer kesimleri arasındaki sosyal ilişkileri inceleyen araştırmalar, engelsizlerin engellilerle ilişkiye girmekten uzak durduklarını ortaya koymaktadır (Tufan, 2004: 142).

Ancak bilindiği üzere insanlar arası ilişkiler sosyal gruplar içinde gerçekleşmektedir. Engelli bireylerin çeşitli sebeplerle yaşamın en temel alanlarını, diğer bireylerle yeterince paylaşamamaları ciddi bir problemdir. Engellilerin sosyalleşmesinin önündeki engelleri kaldırmak ise toplum için büyük önem taşımaktadır (Gür, 2001: 13).

Unutulmaması gereken önemli bir nokta, görme engelli bir bireyin sadece gözleri görmediği, felçli bir insanın ise sadece yürüyemediği için diğer insanlardan farklı olduğu gerçeğidir. Engelliliğin kendisi değil, toplumun engelli insanlara nasıl davranması gerektiğini bilmemeleri sonucu yapılan hatalar, engelli bireyin kendisini farklı hissetmesine yol açmaktadır. Bu yüzden, toplumun engelli bir insanın yalnızca sahip olduğu engel yönünden normal bir insandan farklı olduğunu kabul etmesi gerekir. Engelli olmayan bir insana nasıl davranılıyorsa, engelli bireylere de aynı şekilde davranılması gerekmektedir (Çaplı, 1970: 56-57)

Toplumlarda engelli insanlar daima, diğerlerinden farklı olarak algılanmaktadır. Toplum tarafından her bireyden verimlilik beklenir ve tüm bunlarla da ilişkili olarak engellilerde de kusursuzluk ve güzellik ideallerine uygunluk aranır. Bu bağlamda engelli-engelsiz ayrımı yapmadan bu kurallara herkesin uyum sağlaması beklenmektedir. Engelli bireyler bu kuralların

yarattığı beklentilere cevap verebilmek amacıyla büyük uğraş vererek toplum tarafından kabullenilmeyi beklerler. Sosyal düzeyde yeterliliği üst düzeyde olan engelliler ise toplumsal sınırları daha kolay aşabilseler dahi bir süre sonra onlar da toplumun olumsuz tutumlarını hissederler (Tufan, 2004: 82-83).

Ülkemizde engellilere yönelik, karmaşık görünümdeki yasal düzenlemeler, birçok açıdan yetersiz kalmaktadır. Yasal düzenlemelerin uygulamaya olması gerektiği gibi aktarılamaması engelli kişiye toplumsal ilişki sürecinde bazı olumsuzluklar getirmektedir. İşsiz olan, üretken kılınamayan, başkalarına bağımlı olmadan yaşayabilecek kapasiteye ulaşamayan engellilerin toplum içindeki gücü de zayıf olmaktadır. Engellinin yaşadığı sorunlar nedeniyle topluma bağlı yaşaması, toplumsal ilişkilerde eşit olma şanslarını elde etmesini engellemektedir. İhtiyaçlarını yeterince karşılayamayan engelli, toplumsal ilişkilere zaman ayıramayacağı gibi kendisini toplumun bir parçası olarak da hissedememektedir (İkizoğlu, 2005: 52-53).

Engellilere yönelik ayrımcı uygulamaların kaynağının “ırkçılık ve cinsiyet ayrımcılığı gibi bireysel düzeyde olduğu ve kurumsal uygulamalarla meydana çıktığı” söylenebilir (Oliver’den aktaran Ergün, 2005: 379).Türkiye Felsefe Kurumu Başkanı Prof. Dr. İoanna Kuçuradi bu durumu “bir tane insan hakkı ihlali vardır, o da kişiye farklı davranmaktır” şeklinde ifade etmektedir. Bu yüzden engelli bireylere farklı davranmak, yalnızca ayrımcılık değil, aynı zamanda bir hak ihlalidir (Ergün, 2005: 380).

Engelliyle engelsiz arasındaki farkı tespit etmek, engelliliğin tıbbi anlatımı açısından ne kadar önemliyse, engellinin sosyal yaşama katılımı anlamında bakıldığında önemi o ölçüde azalmaktadır. Farklılığı algılamaya çalışmak, engellideki uyumsuzluğu algılamaya çalışmakla aynı anlama gelmektedir. Dolayısıyla bu durum engelli bireyin dışlanması için zemin

hazırlanmasına neden olmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan ve Türkiye’de de kabul edilen engelliliğin tanımı bile, engelliliğin başlangıcını, “fonksiyon kayıplarının değil, sosyal dezavantajların başladığı” noktaya taşımaktadır (Tufan, 2004: 86-87).

Engelliler, sosyal hayatın her alanında olduğu gibi çalışma hayatlarında da fırsat eşitsizliğinden kaynaklanan problemler yaşamaktadır. İşyerinin mekân ve eğitimleri açısından özelliklerine uygun olmaması, gerek iş arkadaşları gerekse amirleri tarafından uğradıkları olumsuz tutumlar, engellilerin iş yerinde karşılaştıkları genel sorunlardan olmakla birlikte bu sorunlar, ayrımcılık örneği olarak değerlendirilmelidir. İş sahibi engelliler, genellikle düşük ücretli, az vasıf gerektiren basit işlerde çalıştırılmaktadır. Engelliler çalışma hayatlarında, düşük bir oranda da olsa amirlerinin olumsuz tutumlarına maruz kalmaktadır. Bunun nedeni ise toplumda engellilere yönelik olumsuz tutumun amir düzeyinde görev alan kişileri de etkilemesidir (Yılmaz, 2004: 207-211).

Türkiye İş Kurumu’ndan alınan verilere göre; Tablo:2’de belirtildiği üzere tüm engelli gruplarında toplam 25.859 kişinin iş bulmak için söz konusu kuruma başvurduğu tespit edilmektedir. Engelli grupları arasında iş bulmak için en fazla başvuruda bulunan grup ise ortopedik ve travmal hastalıklar grubudur. Bu engel grubundan başvuru yapan kişilerin toplam sayısı 6.841’dir ve bunun 1.348’ini kadınlar oluşturmaktadır. 2005 yılı sonunda işe girmek için bekleyen ortopedik ve travmatik hasta engellilerin sayısı ise 20.905’tir. Bu sayının cinsiyetlere göre dağılımı incelendiğinde 17.033’ünün erkek, 3.872’sinin ise kadın olduğu tespit edilmektedir. Yıl içinde istihdam edilen engelli sayısı ise, 6.859 kişidir. Bunların 561’i kamu sektöründe işe yerleştirilirken 6.298’i ise özel sektörde istihdam edilmiştir. Bu dağılımlara tüm engel grupları dâhil edildiğinde ise şöyle bir sonuçla karşılaşılmaktadır; 2005 yılı içerisinde Türkiye İş Kurumu aracılığıyla toplam 23.317 kişi istihdam edilmiş olup bunun 1.728’i kamu sektöründe, 21.589 kişi ise özel sektörde işe

yerleştirilmiştir. Ancak yılsonunda işe başlamak için sıra bekleyen toplam engelli sayısı 69.545'tir. Bu sonuçlar engelli bireylerin işe bulmakta yaşadığı sıkıntıları açıkça ortaya koymaktadır.

Tablo:2 2005 Yılında Özürlülerin, Özur Gruplarına Göre İşe Başvuru, Yerleştirme ve Yıl Sonunda Sıra Bekleme Sayılarının Dağılımı (Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü)

Özürlülük Çeşitleri	Başvuru			İşe Yerleştirme									Yıl Sonunda Sırada Bekleyenler		
	Erkek	Kadın	Toplam	Toplam			Kamu			Özel			Erkek	Kadın	Toplam
				Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam			
Ortopedik ve Travmal Hastalıklar	5.493	1.348	6.841	5.634	1.225	6.859	491	70	561	5.143	1.155	6.298	17.033	3.872	20.905
Nörolojik Hastalıklar	2.888	453	3.341	2.467	315	2.782	151	20	171	2.316	295	2.611	7.530	996	8.526
Ruh Hastalıkları	1.788	155	1.943	1.192	96	1.288	72	6	78	1.120	90	1.210	4.496	319	4.815
Göz Hastalıkları	3.230	437	3.667	3.392	293	3.685	271	28	299	3.121	265	3.386	9.970	1.135	11.105
İşitme-Konuşma Hastalıkları	2.548	686	3.234	2.832	573	3.405	127	18	145	2.705	555	3.260	6.240	1.393	7.633
İç Hastalıkları	477	70	547	367	31	398	51	3	54	316	28	344	1.249	156	1.405
Deri Hastalıkları	55	9	64	29	3	32	1	0	1	28	3	31	118	15	133
Göğüs ve Damar Hastalıkları	636	78	714	640	61	701	70	5	75	570	56	626	2.133	176	2.309
Onkolojik Hastalıklar	31	5	36	12	6	18	4	0	4	8	6	14	54	11	65
Yanık Grubu	2.592	447	3.039	1.912	222	2.134	143	16	159	1.769	206	1.975	5.615	848	6.463
Diğer Hastalıklar	1.169	209	1.378	635	91	726	62	8	70	573	83	656	2.044	409	2.453
Batını İlgilendiren Hastalıklar	70	13	83	48	11	59	4	0	4	44	11	55	212	24	236
Sindirim Sistemi	33	9	42	16	2	18	1	0	1	15	2	17	56	11	67
Hematolojik Hastalıklar	481	70	551	914	86	1000	81	5	86	833	81	914	2.528	281	2.809
Ürolojik Hastalıklar	151	22	173	83	20	103	6	1	7	77	19	96	288	49	337
Damar Hastalıkları	188	18	206	101	8	109	12	1	13	89	7	96	263	21	284
Toplam	21.830	4.029	25.859	20.274	3.043	23.317	1.547	181	1.728	18.727	2.862	21.589	59.829	9.716	69.545

1.2.2. Engelli Kadınlar ve Ayrımcılık

1993 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Raporu'na göre; "engelli bireylerin insan hakları tüm dünyada farklı derecelerde ihlal edilmektedir" denilmektedir. Ancak engelli bireylerin yaşadıkları sorunları, engelli kadınlar iki kat daha fazla yaşamaktadır. Engelli kadınlar hem engelliliğin getirdiği önyargılarla hem de kadın olmanın getirdiği olumsuzluklarla başa çıkmaya çalışmaktadır. Dünyada birçok kadın genellikle cinsiyet nedeniyle ayrımcılığa uğrarken, engelli kadın, hem kadın olma, hem de engelli olmaları nedeniyle iki defa ayrımcılığa uğramaktadır (Osunluk ve Uğurlu, 2005: 411-415).

Engelli kadınların genel durumları incelendiğinde şöyle bir tablo ile karşılaşılmaktadır (Radtke'den aktaran Osunluk ve Uğurlu, 2005: 414):

- 1-Dünyadaki engelli bireylerin %51'ini engelli kadınlar oluşturmaktadır.
- 2-Tüm dünyada, engelli bireyler arasında fakirlik yüksek olmakla beraber engelli kadınların fakirlik içinde yaşama olasılıkları, engelli erkeklere göre daha yüksektir.
- 3-Özellikle yaşlı engelli kadınlar daha fazla izole edilmiş yaşamlar sürmektedir.
- 4-Eğitim birçok engelli kadın için öncelikli bir konu değildir.
- 5-Engelli kadınlar daha fazla şiddete maruz kalmaktadır.
- 6-Engelli kadınlar sağlık imkânlarına çok az ulaşabilmekte ya da hiçbir şekilde ulaşamamaktadır.

7-Engelli kadınların, toplumsal alanda daha fazla temsil edilmelerini sağlayacak örgütlenmeleri yetersizdir.

8-Engelli kadınlar, engelli erkeklere göre dört kez daha zor iş bulabilmektedir.

2002 yılında yapılan Türkiye Özürlüler Araştırması'na göre engelli kadınların %35,50'si ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel engelli iken bu grup türünde engeli bulunan erkeklerin, toplam engelli erkek nüfusu içerisindeki oranı %32,95'tir. Süreğen hastalığa sahip olan nüfusun oranı ise kadınlarda %49,71'tir. Erkeklerde ise bu oran %47,60'tır. Ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ve zihinsel engelli nüfusta, okuma-yazma bilmeyenlerin oranı kadınlarda %48,01'dir. Okuma-yazma bilen grup ise sadece %51,99'da kalmıştır. Süreğen hastalığa sahip olan kadınlarda ise okuma yazma bilmeyenlerin oranı %35,04'tür. Okuma-yazma bilenler ise %64,96 ile yine düşük bir seyir göstermektedir (DİE, ÖİB, 2004: 8-9).

İşgücüne katılma oranı bakımından ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ve zihinsel engelli grupta işgücüne dâhil olmayan nüfus oranı kadınlarda %93,29'dur. Erkeklerde bu durum daha düşük bir seyir göstererek %67,78 oranında kalmıştır. Ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ve zihinsel özürlü nüfusun sosyal güvenlik durumu incelendiğinde, kadınların %51,41 oranında sosyal güvenliğe sahip olduğunu ancak bunun %82,96'sının ise bağımlı olduğu belirlenmiştir. Süreğen hastalığı olan nüfusta kadınların %64,56'sının sosyal güvenliğe sahip olduğunu ancak bunun yine %84,11 oranında bağımlı olduğu tespit edilmiştir (DİE, ÖİB, 2004: 15-18).

Bu istatistikler, engele yönelik kurum ve kuruluşlardan beklentilere göre incelediğinde; parasal katkı yapılmasını isteyen engellilerin kırsal kesimde daha yüksek olduğu ve kadınların bu desteği %63,76 oranıyla daha çok istediği görülmektedir. Bu durum ise engelli kadınların gelirlerinin daha düşük olmasından kaynaklanmaktadır (DİE, ÖİB, 2004: 31)

1.3. Yerel Yönetimler ve Engellilere Yönelik Yasal Düzenlemeler

1.3.1. Yerel Yönetimler

1.3.1.1. Mevcut Durum

Yasalar ile merkezi yönetimin birçok yetki ve sorumluluğu yerel yönetimlere bırakmış olup bu durum engelliye en yakın olan yerel yönetimleri daha da önemli hale getirmiştir (ÖİB, 2005: 11). Türkiye’de yerel yönetim birimleri; köy, belediye ve il özel idareleri olmak üzere yapılandırılmıştır (Kavruk, 2002:332).

Atak’ın (2001: 109-111) 2001 yılında belediyelerle yaptığı araştırma sonuçlarına göre; yerel yönetimler engelliler için kentsel mekanın kullanımının kolaylaştırılmasına ilişkin faaliyetlerde başarıya ulaşamamıştır. Atak’ın yaptığı araştırma sonuçlarına göre;

1- Türkiye’de yerel yönetimler arasında bulunan belediyelerin çoğu binaların engellilerin ulaşabileceği biçimde yapılmasını sağlayamamaktadır.

2- Belediyeler, engelliler ile ilgili getirilen mevzuat hükümlerini uygulamada isteksiz ve bilinçsizdir.

3- Engelliler ile ilgili getirilen mevzuat hükümlerini uygulamaya çalışan belediyelere, maliyetlerin artışı nedeniyle yapı sahiplerince karşı çıkmaktadır.

4- Belediyelerin çoğu, açık alanlardaki düzenlemelerde yetersizdir. Düzenleme yaptıklarını iddia eden belediyeler ise kaldırımlara rampa yapılması dışında herhangi bir düzenleme yapmamaktadır.

5- Yapılan düzenlemelerin çoğu ise standartlara uygun yapılmamaktadır. Belediyelerin yaklaşık tamamı hangi standardı kullanacağını bilmemektedir.

6- Belediyeler, engelliler için ulaşılabilir bir kentsel mekânın oluşturulabilmesi için, uygulama aşamasındaki tüm sorumlu kişilerin hizmet içi eğitimden geçerek düzenlemeler konusunda bilgilendirilmesini gerekli görmektedir.

7- Belediyelerin çoğu, aldıkları kararlarda halkın ya da sivil toplum örgütlerinin görüşlerine yer vermek konusunda isteksizdir. Bu isteksizlik ortak çalışmak konusunda da kendini göstermektedir.

1.3.1.2. Yerel Yönetimlerin Düzenlemeleri Uygulamada Karşılaştıkları Sorunlar

Yerel yönetimlerin engellilere yönelik standartları uygulama sürecinde karşılaştıkları en önemli sorun kaynak yetersizliğidir. Belediyeler aynı zamanda teknik elemanların eksikliği ve bilgi düzeyi konusunda sorunlar yaşamaktadır. Kaçak yapılaşma kentleşmeye engel olduğundan belediyeler için büyük problemler yaratmaktadır. Bu yüzden zaten yapılanma konusunda hiçbir standarda sahip olmayan kaçak yapılaşma, engellilerin kentsel mekânı kullanabilmeleri konusunda da sorunlara neden olmaktadır (ÖİB, 2005: 14). Yerel yönetimlerin çoğu, engelliler için yapılacak düzenlemeler konusunda bilgisizdir. Standartlar bilinmediği için konuya fazla önem verilmemektedir. Ayrıca yerel yönetimler kentsel altyapıyı oluşturacak maddi kaynaklara sahip olmamakla birlikte, özellikle küçük yerleşimlerde daha çok enformel yapının geçerli olmasının sonucu olarak belediye görevlileri yasaların uygulanmasında zorlayıcı olamamaktadır (Atak, 2001: 99-129).

Yerel yönetimler, kenti ulaşılabilir yapmak için planlar yapmakta ve uygulamaktadır. Buradan anlaşıldığı üzere kentsel açık alanlarda düzenleme yapmaları için yerel yönetimlere ilişkin ayrıca tanımlanmış hükümler ve bir denetim mekanizması söz konusu değildir (Atak, 2001: 141). Mevzuatın uygulanmasına yönelik hiçbir yaptırımın ve cezai müeyyidenin bulunmaması, mevzuatın uygulanırlığını ortadan kaldırmaktadır (ÖİB, 2005: 16).

Tüm bunların yanında, kent içi ulaşımında, merkezi ve yerel düzeyde sorumluluk paylaşımının açık olmamasından kaynaklanan sorunlar bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin ulaşım alt yapısı ulaşım sistemlerinin işletilmesi ve trafik yönetimi konularında sorumlulukları sınırlı olmakla beraber yerel yönetimler sahip oldukları sorumluluklar çerçevesinde hatalı projelere imza atabilmektedir (Gümüş, 2001: 146). Kentsel altyapıyı oluşturmakla görevli kuruluşlar arasındaki iletişimsizlik nedeniyle birbirlerinden habersiz yaptıkları plan ve programsız uygulamalar, kentsel mekânın engelliler için ulaşılabilir kılınmasını zorlaştırmaktadır (Atak, 2001:1309). Yerel yönetimler tarafından engellilerin ulaşımına yönelik otobüslerin uyarlanması, yeni otobüslerin alınarak sefere konulması denenmiş olmasına karşın servislerin hizmete girişine dair yeterince engellilerin bilgilendirilmemesi ve güzergâh tespitindeki hatalardan dolayı, engellilerin de kentin farklı yerlerinde ikamet etmesi gibi nedenlerle söz konusu otobüslerin yeterli düzeyde kullanımı sağlanamamıştır (ÖİB, 2005: 18).

1.3.2. Yasal Düzenlemeler

1.3.2.1. 3194 Sayılı İmar Kanunu

1997 yılında 3194 sayılı İmar Kanunu'na eklenen Ek Madde 1 ile;

“Fiziksel çevrenin özürllüer için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için; imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda, Türk Standartları Enstitüsü'nün ilgili standartlarına uyulması zorunludur” hükmü getirilmiştir. Bu şekilde; “engelliler” sözcüğünün imar ile ilgili yasal düzenlemelerde yer aldığı görülmektedir (ÖİB, 2005: 10).

3194 sayılı İmar Kanunu'nda “ulaşılabilirliği sağlamak amacıyla temel yaklaşım olarak ayrı bir “ulaşılabilirlik mevzuatı” ya da “yasası” çıkarmak yerine mevcut İmar Mevzuatı'nın içine erişilebilirlik koşullarının adapte edilmesi benimsenmektedir” (Atak, 2001: 76).

1.3.2.2. 5378 Sayılı Özürllüer Kanunu

01.07.2005 tarihinde kabul edilen 5378 sayılı Özürllüer ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile yeni düzenlemeler getirilmiştir. Bu yeni düzenlemeler ile engelli bireylere yeni haklar getirilmesinin yanında fiziksel çevre ve yerel yönetimler ile ilgili yeni uygulamalar benimsenmiştir. Kanunun fiziksel çevre ve yerel yönetimler ile ilgili getirilen hükümlerinden Geçici Madde 2'ye göre;

”Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmi yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu kanunun yürürlüğe

girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürhülerin erişebilirliğine uygun hale getirilir” denilmektedir.

Geçici Madde 3’te ise;

“Büyükşehir belediyeleri ve belediyeler, şehir içinde kendilerince sunulan ya da denetimlerinde olan toplu taşıma hizmetlerinin özürhülerin erişebilirliğine uygun olması için gereken tedbirleri alır. Mevcut özel ve kamu toplu taşıma araçları, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürhüler için erişilebilir duruma getirilir” ifadesi yer almaktadır.

1.3.2.3 Avrupa Kentsel Şartı

Avrupa Konseyi’ne bağılı olarak çalışan Avrupa Yerel ve Bölgesel Yetkiler Sürekli Toplantısı’nın 1992 yılında Strazburg’ta yaptığı 27. Oturumda “Avrupa Kentsel Şartı” kabul edilmiştir. Bu şartın engelli bireyleri ilgilendiren ilkeleri şunlardır (ÖİB, 2005: 137-138):

1- Kentler herkesin yararlanabileceği şekilde tasarlanmalıdır.

2-Engelli kişilere yönelik uygulamalar, aşırı korumayı değil engelli bireyin toplumla bütünleştirilmesini sağlamalıdır.

3-Engellileri temsil eden uzmanlık dernekleriyle ve bu derneklerin kendi aralarında işbirliği kurulması zorunludur.

4-Mekânların engelli kişilerin ihtiyaçlarına uygunluğunun sağlanması önemlidir.

5-Yolculuk ve toplu taşımacılık olanaklarından herkes yararlanabilmelidir.

1.3.3. Engelliler Yönelik Standartlar

1.3.3.1. TS 9111: Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları

Türk Standartları Enstitüsü tarafından Nisan 1991 yılında yayınlanmış olan “TS 9111: Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları” engelli bireylerin ikamet edeceği binalarda daha rahat ve yaşam kalitesi yüksek bir şekilde yaşayabilmeleri amacıyla konulmuştur. Bu kurallar şu şekilde özetlenebilir (TS, 1991):

1-Kullanılacak yer kaplamaları kaygan olamamalıdır. Görme engelli bireyler için halı tipi malzemeler kullanılmamalıdır. Ses yansıtıcı yüzeyler, görme engelli insanlara yön bulmakta yardımcı olmalıdır.

2-Pencereler, görme bozukluğu olan engelliler için göz kamaştırıcı ışıktan kaçınılacak şekilde yapılmalıdır.

3-Görme engellilerin daha rahat bir şekilde dolaşımlarının sağlanabilmesi amacıyla bina içi ulaşımda sık sık farklı düzenlemelere gidilmemeli, donatılar mümkün olduğunca sabit tutulmalıdır. Mecburi hallerde yapılacak olan girinti ve çıkıntıların köşeleri yuvarlatılmalıdır.

4-Bina içerisindeki mobilyalar tekerlekli sandalye kullananların manevralarına imkân verecek şekilde düzenlemelidir.

1.3.3.2. TS 12576: Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar için Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemlerin Tasarım Kuralları

Kentsel mekânda engellilerin hareketliliğinin daha rahat sağlanabilmesi amacıyla Türk Standartları Enstitüsü'nün koymuş olduğu kurallara uyulması gerekmektedir. Türk Standartları Enstitüsü'nün "Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar için Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları" (TS 12576) adı altında getirmiş olduğu kurallar özet olarak şu şekilde sıralanabilir (TS, 1999):

1-Engellilerin, yayalara ayrılan yollarda serbestçe, engellenmeden dolaşabilmeleri ve yaya kaldırımını kullanabilmeleri için kaldırım kısmında engeller bulunmamalıdır. Tehlikeli olabilecek her türlü düzensizlikten kaçınılmalıdır. Örneğin yer ızgaraları, yer mantarları, çukurlar, yoldaki gelişigüzel seviye farklılıkları düzenlenmelidir.

2-Taşıt yolu ve kavşak geçişlerinde gelişigüzel konan mantarlar, sembol, ilan panoları ve direkler engellilerin hareket kabiliyetini azaltacağından bunlar yaya geçitlerine konulmamalıdır.

3-Yaya geçitleri iyi ve üstten aydınlatılmalı, bu aydınlatma yol aydınlatmasından ayırt edilebilir değişiklikte olmalıdır.

4-Işık kontrollü yaya geçitlerinde trafik işaret lambaları işitme engelliler için ışıklı yaya figürlü ve görme engelliler için ise devamlı ses uyarı işareti bulunmalıdır.

5- Yaya kaldırımında yükseklik farklılıklarından engellilerin etkilenmemesi amacıyla bu yollara engellilerin hareketlerini rahat ve yorulmadan yapabilecekleri eğimler verilmelidir.

6- Merdivenler engelliler için ulaşılabilirlikte çok büyük bir engel olduğundan, yollarda mümkün olduğunca merdiven yapımından kaçınılmalıdır. Yapılan merdivenlerde ise kaymayı önleyici maddeler kullanılmalıdır.

7- Merdivenli otobüslerin içindeki dolaşım alanları geniş ve asansörlü girişe ve çıkışa sahip olmalıdır. Toplu taşım duraklarında bilgilendirme olmalıdır. Durağın hangi toplu taşım aracına ait olduğunu, aracın güzergâh numarası ile güzergâh ve durağın adını belirten okunaklı levha ile yanıp sönen ışık her durakta mutlaka bulunmalıdır. Kapalı durakta duvardaki bilgilendirme panosu göz hizasında ve dokunsal okuma yüksekliğinde; iri puntolu harfler kabartmalı şehir haritası, güzergâh planı, toplu taşım aracı tarifesi gibi bilgiler görme engelli bireyler için bulundurulmalıdır.

8- Parka izin verilen yollarda engelliler için yeterli sayıda park alanı tesis edilmelidir. Bu tesislerde engelliler için park yeri sayısının %2' si kadar yer ayrılmalıdır.

9- Tüm ticari idari kamu binaları ile mesken binaları ana girişleri yaya kaldırımından itibaren engelsiz yapılmalıdır. Bina girişleri kaygan olmayan sert malzemedен yapılmalıdır ve bu girişler mutlaka iyi aydınlatılmış olmalıdır.

10- Halka açık olarak yapılmış olan açık veya kapalı telefon kabinlerinden mutlaka en az biri engellilere uygun olarak düzenlenmelidir. Telefon kabinlerinde engellilerin kullanabileceği şekilde kabartma harf, ağır işitenler için frekans yükseltici ses düğmesi ve tekerlekli sandalye kullanan engellilerin kullanabileceği yeterli alan bulunmalıdır.

1.3.3.3. TS 12460: Şehir-İçi Yollar, Raylı Taşıma Sistemleri Bölüm 5: Özürlü ve Yaşlılar için Tesislerde Tasarım Kuralları

Şehir-İçi Yollar, Raylı Taşıma Sistemlerinde Türk Standartları Enstitüsü'nün (TS 12460) özürlü ve yaşlılar için koydukları tasarım kuralları ise şu şekilde özetlenebilir (TS, 1998):

1- Metro istasyonlarında engelli yolcuların, bir engelle karşılaşmadan ve uzun yürüyüş mesafelerine gerek duymadan dolaşmaları için mimari açıdan gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

2- Raylı sistem ile şehrin diğer trafiği arasında engellinin emniyetini sağlamak için yol kenarı metal yay korkulukları kurulmalıdır.

3- Bilet temin bölgesinde bulunan güzergâh hakkında bilgi ve danışma veren tesisler engellilere de hizmet vermelidir. Bunlar, engelli bireylerin hareketlerine mani olmamalı, bilet alışı ve biletli bölgeye geçişteki turnikelerde bu kişilere öncelikli yeterli alan ayrılmalıdır.

4- Platformlarda tekerlekli sandalye engellilerin kolay hareket ve manevra yapmaları sağlanmalıdır. Yan ve orta platformlarda platform döşemesinde görme engellilerin algılayacağı renkte doku ve desende ve ışıkta parlayan nitelikte emniyet bandı bulunmalıdır.

5- İşitme engelliler için alarmlar sinyal verecek veya mevcut ışığı kesin şekilde yükseltecek şekilde ayarlanmalı ve görülebilir alarmlar duyulabilir acil durum alarmlarıyla bağlantılı olarak bir flaşa bağlanmış parlayan ışıklar şeklinde olmalıdır.

6- Görme engellilerin görmesine yardımcı olan köpeklerin istasyonlara girmesi ve trene binmesine müsaade edilmelidir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1 Araştırmanın Amacı

Sağlıksız ve plansız kentleşme tüm bireyler için hayatın farklı alanlarında çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Ancak, plansız kentleşmenin neden olduğu problemlerin engelli bireyler için daha farklı açılardan ve daha büyük sorunlara yol açtığı bir gerçektir. Bağımsız bir şekilde çoğu zaman hareket edemeyen engelli bireyler kentlerin plansız yapılaşması sonucu hareket alanlarını iyice kaybetmektedir. Yolların ve kaldırımların engelli bireyler için uygun bir şekilde tasarlanmaması ve kent içindeki birçok alanın da bu bireyler için uygun olmaması en büyük sorun alanlarından biridir.

Kent yaşamında engelli bireylerin problemleri, yalnızca kentin fiziksel yapısıyla bağlantılı olarak kendini göstermemekte olup engelli bireyler yaşamın her alanında birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunlardan belki de en önemlisi engelli bireylere karşı olumsuz tutumların bulunması ve önyargıyla yaklaşılmasıdır. Bu önyargılar genellikle acıma duygusuyla ön plana çıkan yaklaşımlardır. Acıma duygusu engelliler için diğer bir sorunu beraberinde getirmekte olup bu sorun ise ayrımcılık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Engelli bireylere karşı engelsiz bireyler tarafından uygulanan ayrımcı davranışlar kişinin sosyal hayatıyla birlikte çalışma hayatını da etkilemektedir. Engelli bireylerin çok büyük bir kısmı çalışma hayatında birçok sorun yaşamakta, iş bulamamakta ve karşılaşılan bu problemler de neticede kişinin kendini yetersiz hissetmesine yol açmaktadır.

Bu çalışmada amaç, engelli bireylerin kentsel mekânda karşılaştıkları fiziki ve sosyal problemlerin saptanması, buna ilave olarak engelliler tarafından kentsel mekânın ne derecede kullanılabilir olup olmadığının araştırılmasıdır.

2.2. Örneklem

Araştırma evrenini Ankara İli genelinde ikamet etmekte olan on beş yaş üstü engelli bireyler oluşturmaktadır. Bu evrenin içinden toplam yüz engelli birey örneklem olarak seçilmiştir. Örneklem görme engelliler ve ortopedik engelliler olarak ikiye ayrılmıştır. Her iki engelli grubundan eşit sayıda kişiyle görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan engellilerin 13'ü kadın, 87'si ise erkektir. Araştırmada kullanılan anketlerin büyük bir çoğunluğu Ankara İli genelindeki engellilere yönelik hizmet veren derneklerde uygulanmıştır. Anket çalışmasının yapıldığı dernekler aşağıda liste halinde verilmektedir:

- 1-Uygar Görme Engelliler Derneği
- 2-Evrensel Görme Engelliler Derneği
- 3-Altı Nokta Körler Derneği
- 4-Türkiye Sakatlar Derneği
- 5-Görme Özürlüler Dayanışma Derneği

Belirtilen bu derneklerde anket çalışmasına 07.07.2006 tarihinde başlanılmış olup anket uygulaması 21.07.2006 tarihinde bitirilmiştir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Anket formunun oluşturulması aşamasında, öncelikle konuyla ilgili gerekli kaynak ve literatür taraması yapılmış olup bu bilgiler doğrultusunda araştırmada kullanılacak olan anket formu hazırlanmıştır. Araştırma

kapsamında kullanılan anket formu toplam yirmi dört sorudan oluşmaktadır. Görüşülen kişilerin görüşlerini daha kolay ifade edebilmelerini sağlamak amacıyla anket formunda kapalı uçlu soruların yanı sıra açık uçlu sorulara da yer verilmiştir.

Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde görüşülen engelli birey ile ilgili kişisel sorular yer almaktadır. Bu bölümde engellilere yöneltilen sorularla, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum, çalışma durumu, sosyal güvenlik, gelir durumu ve engelliliklerinin türü hakkında bilgi alınmıştır.

Anket formunun ikinci bölümü konuyla ilgili sorulardan oluşturulmuştur. Bu soruların engelli bireylere yöneltilmesindeki amaç, Ankara'da kentsel mekânın engelliler tarafından kullanılabilirliğinin elde edilecek anket sonuçları dâhilinde değerlendirilmesidir. Bireyin engel grubuna bağlı olarak Ankara İli genelinde kentin kullanım alanlarından faydalanma durumları belirlenmeye çalışılmış olup sorular açık uçlu sorularla bireyin kentsel mekânda karşılaştığı problemler tespit edilmeye çalışılmıştır. Anket formunun ikinci bölümünde, ayrıca, engelli bireyin sportif etkinlikler ve çeşitli kuruluşların hazırlamış oldukları etkinliklere katılım durumlarını belirlemek amacıyla sorular yöneltilmiş ve verilen cevapların nedenleri araştırılmıştır. Buna ilave olarak, bireyin çeşitli eğlence mekânlarına gitme sıklıkları da engelli bir birey olmanın sosyal aktiviteler açısından karşılaşılan olumsuz etkileri belirlemek amacıyla anketteki sorular arasına ilave edilmiştir.

Ayrıca, bireye “çevreden engelli olmaktan dolayı herhangi bir tutum farklılığı hissettiniz mi?” sorusu yöneltilerek engelli olmanın getirdiği psikolojik etkilerin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna ilave olarak, bireylere Özürlüler Kanunu ve Kentsel Tasarım Kuralları hakkında da sorular yöneltilmiştir. Bu soruları yöneltekteki amaç, bireylerin konuyla ilgili bilgi düzeylerine ilişkin sonuçlara ulaşmaktır. Anket formunun sonunda kişinin engelleriyle ilgili kurum ve kuruluşlardan kentsel mekânın kullanımının

kolaylaştırılmasına ilişkin beklentileri açık uçlu soruyla belirlenmeye çalışılmıştır.

Anket formunda kullanılan kapalı uçlu sorulara “evet” veya “hayır” ifadeleriyle cevap almaya yönelik sorulmuş olup daha sonra açık uçlu sorularla kapalı uçlu sorulara verilen cevapların ayrıntılı olarak irdelenmesi sağlanmıştır. Bir başka deyişle, belirtilenler çerçevesinde anket formunun oluşturulmasıyla, kapalı uçlu sorulara verilen cevapların nedenleri açık uçlu sorulara verilen yanıtlarla daha açık bir şekilde ortaya konulmuştur.

Anket çalışması görme engelliler ve ortopedik engelliler olmak üzere, eşit sayıda, iki grupta toplam yüz kişiye uygulanmıştır. Görüşmelerin tamamı yüz yüze yapılmıştır.

2.4. Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi

Verilerin işlenmesi ve çözümlemesinde “SPSS 11.0” programı kullanılmıştır. Veriler bu şekilde işlenmiş ve analiz edilmiştir. Verilerin işlenmesinde kullanılan kategoriler şunlardır:

- 1-Cinsiyet
- 2-Yaş
- 3-Eğitim Durumu
- 4-Medeni Durum
- 5-Çalışma Durumu
- 6-Sosyal Güvenlik
- 7-Gelir
- 8-Engelliğin Türü
- 9-Kentsel Mekânda Günlük İhtiyaçların Karşılanabilmesi
- 10-Kamuya ait Binalar ve Açık Alanlarda Yararlanabilme
- 11-Eğlence Mekânlarına Gitme Sıklığı

- 12-Kent İçi Toplu Taşıma Araçlarından Faydalanabilme
- 13-Ankara İli Genelinde Toplu Taşıma Aracı Tercihi
- 14- Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Etkinliklerine Katılım Durumu
- 15-Sportif Etkinliklere Katılım Durumu
- 16-Kentsel Tasarım Kuralları Hakkında Bireyin Bilgi Durumu
- 17-Kentsel Tasarım Kurallarının Ankara İli Genelinde Uygulanma Durumu
- 18-Engelden Dolayı Tutum Farklılıklarının Hissedilmesine İlişkin Bulgular
- 19-Özürlüler Kanunu Hakkında Bilgi Durumu

Oluşturulan kategorilerin dağılımları ve bu dağılımların tabloları da bu çalışma kapsamında sunulmuş olup engellilik türü ile diğer tüm kategorilerin karşılaştırılmaları tablolarla ortaya konulmuştur. Tüm bu veriler doğrultusunda elde edilen sonuçların değerlendirmeleri ile yorum, görüş ve önerilere gerek tabloların da bulunduğu ikinci bölümde, gerekse sonuç bölümünde daha detaylı biçimde yer verilmektedir.

2.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Anket çalışması Ankara İlinde yaşayan toplam yüz engelli bireyle yapılmıştır. Araştırma kapsamında sadece görme engelli ve ortopedik engelli bireylerle görüşme yapılmıştır. İşitme engelliler, dil ve konuşma engelliler, zihinsel engelliler ve süreğen hastalığa sahip olan engelliler araştırmaya dâhil edilmemiştir. Bu engel grubundaki kişilerin araştırmaya dâhil edilmemesinin ana nedeni, anket sorularında kentsel mekânda karşılaşılan problemler üzerine odaklanılmasıdır. Kentsel mekânda, görme engelli ve ortopedik engelli bireylerin yaşadıkları sorunların diğer engel gruplarıyla karşılaştırıldığında, daha fazla olduğu bir gerçektir. Bu sorunların daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla öncelikle bu iki engel grubu üzerinde odaklanılmıştır. Ancak bu iki engel grubunun yanı sıra işitme engelliler ile dil

ve konuşma engelliler grubu da kent içinde değişik sorunlarla karşılaşmaktadır. Ancak bu engel gruplarıyla iletişim kurmak özel bir uzmanlık gerektirdiğinden, bu kişiler araştırma kapsamı dışında bırakılmak zorunda kalmıştır.

Daha önceki yıllarda bu konuyla ilgili araştırmalarda da aynı yöntemin kullanıldığı görülmektedir. 2002 yılında Hanife Yavaş'ın "Özürülerin Kentsel Mekânda Hareketliliği" konulu yüksek lisans tezinde; anket çalışması, tekerlekli sandalye kullanan engelliler, yürüme ve görme engelliler olmak üzere toplam yüz kişiye uygulanmıştır. Ancak bu çalışmada spastik engelli on beş kişi araştırmaya dâhil edilmekle birlikte bu kişiler tekerlekli sandalye kullanan ve yürüyebilen engelliler grubunda değerlendirilmiştir (Yavaş, 2002:119).

Akçamete ve Kargın'ın (1995: 241-242) "Bedensel Engelli Olan ve Olmayan Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Yönelimi Düzeylerinin İncelenmesi" çalışması ise 1994 yılında Ankara Üniversitesi, ODTÜ, Hacettepe Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi'nde kayıtlı doksan dokuz öğrenciyle yapılmıştır. Yapılan bu çalışma da aynı yöntem kullanılmıştır. Engel türlerine göre gruplamada elli sekiz görme engelli ve otuz altı ortopedik engelli bireyle görüşülmüştür. İşitme engelliler grubundan beş kişiyle görüşülmesine rağmen diğer engel gruplarına oranla bu sayının az olması nedeniyle, işitme engelliler analiz dışında bırakılmıştır.

Akçamete'nin (1994: 157) yaptığı diğer bir araştırma olan "Üniversitedeki Bedensel Engelli Gençlerin Kendini Kabulleri" araştırmasında, araştırma grubu kırk altı görme ve otuz sekiz ortopedik fiziksel engelli öğrenciden oluşturulmuştur. Ancak yapılan bu araştırmada da sadece yedi işitme engelli öğrenciyle görüşülebilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. Araştırmaya Katılanların Niteliklerine İlişkin Bulgular

3.1.1. Cinsiyet

Tablo:3 Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Kadın	13	13,0
Erkek	87	87,0
Toplam	100	100,0

Anket sonuçlarına göre; görüşme yapılan engelli bireylerin büyük bir çoğunluğunun erkeklerden oluştuğu tespit edilmiş olup görüşülen kişilerin %13'ü kadın, %87'si ise erkektir. Bu değerlere ilave olarak, kadın oranı ortopedik engellilerde %10, görme engellilerde ise %16 ile sınırlı kalmıştır. Anket görüşmelerinin birçoğu daha evvel belirtildiği üzere Ankara'da faaliyet gösteren derneklerde yapılmıştır. Dernek faaliyetlerine katılım kadın nüfusunda daha azdır. Dernek faaliyetlerine katılımın kadın nüfusunda daha az olması nedeniyle çalışmada kadın bireylerden daha çok erkek bireylerle görüşülmeler gerçekleştirilmiştir. Ankete katılan engellilerin cinsiyetlerinin, engel gruplarına göre dağılımı incelendiğinde şu sonuçlarla karşılaşılmaktadır: görüşme yapılan ortopedik engellilerin %10'u kadın, %90'ı

ise erkektir. Görme engellilerde ise anket görüşmesine katılanların %16'sı kadın, %84'ü erkektir.

Tablo:4 Engellilik Türünün Cinsiyete Göre Dağılımı

Engelliliğin Türü	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Ortopedik Engelli	%10	%90	%100
Görme Engelli	%16	%84	%100
Toplam	%13	%87	%100

3.1.2 Yaş

Tablo:5 Yaş Dağılımı

Yaş Grupları	Sayı	Yüzde
15-25	39	39,0
26-35	35	35,0
36-45	17	17,0
46-55	3	3,0
56 ve üzeri	6	6,0
Toplam	100	100,0

Ankete katılan engelli bireylerin %39'u, 15-25 arası yaş grubundandır. Bu yaş grubunun anket sonuçlarında daha fazla yer almasının ana nedeni, bu yaş grubundaki bireylerin araştırma yapılan derneklerdeki faaliyetlere daha fazla katılıyor olmalarıdır. Bu yaş grubunun büyük bir çoğunluğu eğitimlerini sürdüren ve üniversite sınavlarına hazırlanan kişilerden oluşmaktadır. Bu sebepten dolayı, yapılan çalışmada genç gruba daha kolay ulaşılabilmiştir. 15-25 arası yaş grubundaki engellilerin çoğunluğunun çalışmayan bir kesim olması da bu yaş grubundaki engelli bireylerle daha fazla görüşme yapılmasında diğer bir etkidir.

Görüşme yapılan ortopedik engellilerin %52'si, 15-25 arası yaş grubunda iken görme engellilerin %26'sı bu yaş grubundandır. Ankete katılan görme engellilerden, 26-35 arası yaş grubundan olanların oranı %48'dir. Toplam ankete katılanların yaş grupları incelendiğinde; 36-45 yaş grubunun %17, 46-55 yaş grubunun %3, 56 yaş ve üzeri yaş grubunun oranının ise %6 olduğu görülmektedir.

Tablo:6 Engellilik Türünün Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Engelliliğin Türü	Yaş Grupları					Toplam
	15-25	26-35	36-45	46-55	56 ve üzeri	
Ortopedik Engelli	%52	%22	%18	--	%8	%100
Görme Engelli	%26	%48	%16	%6	%4	%100
Toplam	%39	%35	%17	%3	%6	%100

3.1.3. Eğitim Durumu

Tablo:7 Eğitim Durumunun Dağılımı

Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde
İlkokul	1	1,0
İlköğretim	27	27,0
Lise	52	52,0
Yüksekokul	6	6,0
Üniversite	14	14,0
Toplam	100	100,0

Anket sonuçları incelendiğinde engellilerin büyük bir çoğunluğunun lise mezunu olduğu görülmektedir. Bu oran ortopedik engellilerde %58 iken

görme engellilerde %46'dır. İlkokul mezunu sadece bir ortopedik engelliyle görüşme yapılmıştır. Ancak ankete katılanlar içinde okuma–yazma bilmeyen kişiye rastlanılmamıştır. İlköğretim mezunu kişi sayısı ise ortopedik engellilerde %18, görme engellilerde %36'dır. Yüksek okul mezunu ortopedik ve görme engelliler de eşit bir biçimde dağılarak % 6 düzeyinde kalmıştır. Üniversite mezunlarının oranı ise ortopedik engellilerde daha yüksek iken görme engellilerde biraz daha düşüktür. Üniversite mezunu oranı ortopedik engellilerde %16 iken görme engellilerde %12'dir.

Bu sonuçlar değerlendirildiğinde, engelliler arasında büyük bir çoğunluğun üniversite mezunu olmadıkları tespit edilmiştir. Bunun ana nedeni olarak, kişinin engel durumunun getirdiği sosyal ve mekânsal olumsuzluklardan dolayı eğitimine devam edememesi gösterilebilir. Söz konusu durumun diğer bir nedeni ise ankete katılan bireylerin çoğunluğunun genç olmasıdır. Kişilerle yapılan görüşmelerde dernek faaliyetlerinde rol alan birçok görme engelli bireyin üniversite sınavlarına hazırlanmakta olduğu tespit edilmiştir. Sadece ilkokul mezunu olan bir kişinin olduğunun tespit edildiği anket sonuçlarında, bu kişinin de ilkokul hayatında yaşadığı olaylardan etkilendiğini ve engeli nedeniyle yaşadığı sorunlardan dolayı okulu bıraktığı öğrenilmiştir. Görüldüğü üzere engelli bireyler engelleri nedeniyle sadece tıbbi problemler yaşamamakta, bu problemlerle birlikte sosyal problemlerle de karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum engelli bireylerin eğitim hayatlarını da olumsuz olarak etkilemektedir.

Bu değerlendirmeler dışında ankete katılan bireylerle belli bir dernek çatısı altında görüşmeler yapıldığı ve dolayısıyla ankete konu bireylerin sosyalleşme anlamında bu dernek vasıtasıyla engelliler arasında önemli bir konumda olduğu dikkate alındığında; özellikle bu tür derneklerin bulunmadığı kırsal kesimde ve kentsel alanda söz konusu dernek gibi sosyal kurumlardan faydalanamayan engellilerin eğitim problemlerinin daha büyük boyutta olduğunu kabul etmek kaçınılmaz bir gerçektir.

Tablo:8 Engellilik Türünün Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Engelliğin Türü	Eğitim Durumu					Toplam
	İlkokul	İlköğretim	Lise	Yüksekokul	Üniversite	
Ortopedik Engelli	%2	%18	%58	%6	%8	%100
Görme Engelli	---	%36	%46	%6	%4	%100
Toplam	%1	%27	%52	%3	%6	%100

3.1.4. Medeni Durum

Tablo:9 Medeni Durumun Dağılımı

Medeni Durum	Sayı	Yüzde
Bekâr	73	73,0
Evli	27	27,0
Toplam	100	100,0

Yapılan görüşmelerde elde edilen sonuçlara göre tüm engel gruplarında bekâr oranı %73 iken evli olan engelli bireylerin oranı ise %27'dir.

Tablo:10 Engellilik Türüne Göre Medeni Durumun Dağılımı

Engelliliğin Türü	Medeni Durum		Toplam
	Bekâr	Evli	
Ortopedik Engelli	%78	%22	%100
Görme Engelli	%68	%32	%100
Toplam	%73	%27	%100

3.1.5. Çalışma Durumu

Tablo:11 Çalışma Durumunun Dağılımı

İşte Çalışma Durumu	Sayı	Yüzde
İşte Çalışıyor	65	65,0
İşte Çalışmıyor	35	35,0
Toplam	100	100,0

Engelli bireylerin diğer bireylere göre iş bulmakta yaşadığı problemler daha fazladır. Kişi engelinden dolayı çoğu zaman eğitim gördüğü alanda iş bulamamaktadır. Anket sonuçları incelendiğinde, toplam engelliler arasında bir işte çalışanların oranı %65 olarak belirlenirken çalışmayanların oranı %35'tir. Bu değerler engel gruplarına göre incelendiğinde ortopedik engelli grubunda çalışanların oranı % 58 iken görme engellilerde ise çalışanların oranının %72 olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan görüşmelerde çalışmayan kişilere neden çalışmadıkları sorulduğunda verilen yanıtın genelde aynı olduğu belirlenmiştir. Ana neden iş bulmadaki sıkıntılardır. Görüşme yapılan kişilerin sayısından eğitimlerine devam eden engellilerle emekli olanların sayısı çıkartıldığında, iş bulmaktaki sıkıntılarının büyük bir sorun olarak engelli bireylerin karşısına çıktığı görülmektedir. Görüşülen kişilerden bazıları sadece kısa süreli işler bulabilmekte, işten ayrıldıktan sonra ise tekrar iş bulabilmek için uzun bir zaman harcamaktadır. Kendisine uygun bir iş bulamayan engelli bireyler de eğitimlerini gördükleri işi yapmak istediklerini ancak çoğu zaman eğitimini aldıkları işi bulamadıklarını belirtmişlerdir. Kendilerine uygun daha iyi bir iş bulamayan engelli bireyler arasında işportacılık gibi geçici işlerde çalışanların olduğu da tespit edilmiştir. Alınan cevaplarda daha önce iyi bir eğitim alamadıkları için yetersiz kalan diplomalarından dolayı da iş bulamadığını belirten dört kişi bulunmaktadır. Sosyal Sigortalar Kurumu gibi kurum ve

kuruluşlardan daha önce emekliliğini alan kişilerle yapılan görüşmelerde, bir kişi “zaten iş bulamazdım çok aramadım” şeklinde soruyu cevaplamıştır.

Tablo:12 Engellilik Türüne Göre Çalışma Durumunun Dağılımı

Engelliliğin Türü	İşte Çalışma Durumu		Toplam
	İşte Çalışıyor	İşte Çalışmıyor	
Ortopedik Engelli	%58	%42	%100
Görme Engelli	%72	%28	%100
Toplam	%65	%35	%100

3.1.6. Sosyal Güvenlik Durumu

Tablo:13 Sosyal Güvenlik Durumunun Dağılımı

Sosyal Güvenlik Durumu	Sayı	Yüzde
Sosyal Güvenliği Var	90	90,0
Sosyal Güvenliği Yok	10	10,0
Toplam	100	100,0

Görüşme yapılan engellilerin sosyal güvenlik durumları incelendiğinde %90’lık bir kısmının sosyal güvenliğinin bulunduğu tespit edilmiştir. Ortopedik engellilerde sosyal güvenliği olmayanların oranı %14 olup görme engellilerde ise bu oran 3’tür. Görme engelli bireylerin ortopedik engelli bireylere göre çalışma hayatında daha fazla rol oynadıkları göz önünde bulundurulduğunda karşımıza çıkan bu sonucun da tutarlı olduğu görülmektedir.

Tablo:14 Engellilik Türüne Göre Sosyal Güvenlik Durumunun Dağılımı

Engelliliğin Türü	Sosyal Güvenlik Durumu		Toplam
	Sosyal Güvenliği Var	Sosyal Güvenliği Yok	
Ortopedik Engelli	%86	%14	%100
Görme Engelli	%94	%6	%100
Toplam	%90	%10	%100

3.1.7. Gelir Durumu

Tablo:15 Aylık Ortalama Gelir Dağılımı

Aylık Ortalama Geliri	Sayı	Yüzde
450 YTL veya Altı	43	43,0
451-900 YTL	43	43,0
901-1300 YTL	14	14,0
Toplam	100	100,0

Ankete katılan kişilerin gelir durumları çok farklılık göstermemekle birlikte %43'ü 450 YTL ve daha az aylık ortalama geliri olan kesimden oluşmaktadır. Diğer %43'ü, 451-900 YTL arasında aylık ortalama gelire sahip olup geri kalan kesimin ise 901-1300 YTL arasında aylık ortalama geliri bulunmaktadır. Görüşme yapılan kişilerin büyük bir kısmının düşük bir maaşla çalıştıkları tespit edilmiş olup bunun nedeni engelli bireyin iş hayatında çok fazla yer alamaması olarak belirlenmiştir.

Tablo:16 Engellilik Türüne Göre Aylık Ortalama Gelirin Dağılımı

Engelliliğin Türü	Aylık Ortalama Geliri			Toplam
	450 YTL veya Altı	451-900 YTL	901-1300 YTL	
Ortopedik Engelli	%46	%38	%16	%100
Görme Engelli	%40	%48	%12	%100
Toplam	%43	%43	%14	%100

3.1.8. Engelliliğin Türü

Tablo:17 Engelliliğin Türünün Dağılımı

Engelliliğin Türü	Sayı	Yüzde
Ortopedik Engelli	50	50,0
Görme Engelli	50	50,0
Toplam	100	100,0

Görüşme yapılan engelli bireyler anket sonuçlarının daha sağlıklı değerlendirilebilmesi amacıyla iki eşit gruba ayrılmıştır. Görüşme yapılan kişilerin %50'si ortopedik engelli ve diğer %50'si ise görme engellidir.

3.2. Ankara’da Kentsel Mekânın Engelliler Tarafından Kullanılabilirliğinin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

3.2.1. Kentsel Mekânda Günlük İhtiyaçların Karşılanabilmesi

Tablo:18 Yardım Olmadan İhtiyaçların Karşılanabilmesinin Dağılımı

Yardım Olmadan İhtiyaçların Karşılanabilmesi	Sayı	Yüzde
Yardım Olmadan İhtiyaçlarını Karşılatabiliyor	54	54,0
Yardım Olmadan İhtiyaçlarını Karşılatabıyıyor	46	46,0
Toplam	100	100,0

Kentsel mekânda günlük ihtiyaçların rahatça karşılanabilmesi oranı ortopedik engellilerde %42 olarak belirlenirken görme engellilerde ise bu oranın % 66’yla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Görme engellilerin iş hayatında daha fazla yer almasının nedenleri de bu sonuçlara paralel olarak değerlendirilebilir. Her iki engel grubu incelendiğinde yöneltilen soruya “evet, yardım olmadan ihtiyaçlarımı karşılayabiliyorum” şeklinde cevap verenlerin oranı %54, “hayır, yardım olmadan ihtiyaçlarımı karşılayamıyorum” şeklinde cevap verenlerin oranı ise %46’dır.

Görüşmelerde soruya “hayır” cevabını verenlere cevaplarının nedeni sorulduğunda ise genellikle aynı problemler üzerinde durulduğu görülmüştür. Verilen tüm cevaplar kent mimarisinin bozuklukları ve kentsel mekândan kaynaklı günlük hayatta karşılaşılan problemlerdir. Kentsel mekânın umuma açık yerlerinin düzensizlikleri ve kentsel altyapının engelli bireylere uygun bir şekilde düzenlenmemiş olması, en çok sıkıntı yaratan ve anket sorularına karşılık en fazla belirtilen yanıttır. Kent mimarisinin düzensizlikleri her iki engel grubunu farklı açılardan etkilemektedir.

Görme engelliler grubunda problem yaratan önemli bir detay, kaldırımlarda bulunan mantar taşlarıdır. Görme engellilerle yapılan görüşmelerde “çoğu zaman birinin yardımı olmadan hiçbir şey yapamıyorum” şeklinde cevapların bulunması sorunun ne kadar önemli bir boyutta olduğunun açık bir göstergesidir. Verilen bu cevap kent mimarisinin nasıl büyük sorunlara yol açabileceğinin açık bir kanıtıdır. Görme engelliler grubunun yaşadığı en büyük sorunlardan biri, karşıdan karşıya geçerken karşılaşılan problemlerdir. Kentsel mekândaki birçok trafik lambasında görme engelliler için sinyalizasyon sisteminin bulunmamasının kişinin hayatını daha fazla zorlaştırdığı görülmektedir. Bu bireylerin alışveriş yaparken dahi tek başına hareket edememesine yol açmakta ve kişinin günlük hayatını olumsuz yönde etkilemektedir.

Taşıtların kaldırımlarda gelişigüzel olarak park edilmesi her iki engel grubunda da sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelliler kaldırımlara gelişigüzel park edilen taşıtlar sebebiyle çok fazla sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kent içinde yollarda çok sık karşılarına çıkan merdivenler ortopedik engellilerin günlük hayatlarında çok büyük sıkıntılarla karşılaşmalarına neden olurken kentin birçok bölgesinde rampaların bulunması da karşılaşılan sıkıntıların daha fazla artmasına neden olmaktadır. Ortopedik engelli bireyler için çok büyük önem arz eden asansörlerin bazı zamanlarda çalışmaması veya çalışsa dahi asansörlerin bulunduğu yerlerin tekerlekli sandalye kullanan bireylerin ulaşımı için uygun olmayan yerlerde kurulmuş olması dikkatle üzerinde durulması gereken bir noktadır. Ayrıca asansörlerin birçok yerde bulunmaması da anket sorularına verilen yanıtlar arasında en çok dile getirilen önemli bir sorundur.

Tablo:19 Engellilik Türüne Göre Yardım Olmadan İhtiyaçların Karşılanabilmesinin Dağılımı

Engelliliğin Türü	Yardım Olmadan İhtiyaçların Karşılanabilmesi		Toplam
	Yardım Olmadan İhtiyaçlarını Karşılayabiliyor	Yardım Olmadan İhtiyaçlarını Karşılayamıyor	
Ortopedik Engelli	%42	%58	%100
Görme Engelli	%66	%34	%100
Toplam	%54	%46	%100

3.2.2. Kamuya Ait Binalar ve Açık Alanlardan Yararlanabilme

Tablo:20 Kamuya Ait Binalar ve Açık Alanlardan Yararlanabilme Durumunun Dağılımı

Kamuya Ait Binalar ve Açık Alanlardan Yararlanabilme	Sayı	Yüzde
Kamuya Ait Binalar ve Açık Alanlardan Yararlanabiliyor	19	19,0
Kamuya Ait Binalar ve Açık Alanlardan Yararlanamıyor	81	81,0
Toplam	100	100,0

Kamuya ait binalardan ve açık alanlardan yararlanabilme sorusuna her iki grubun verdiği cevaplar bir arada değerlendirildiğinde; konuyla ilgili soruya “evet yararlanabiliyorum” şeklinde cevap verenlerin oranı %19 iken “hayır yararlanamıyorum” şeklinde cevap verenlerin oranı %81’dir. Engel gruplarına göre soruya verilen cevaplar ayrı olarak incelendiğinde; ortopedik engellilerin sadece %24’lük bir kısmının rahat bir şekilde kamuya ait binalar ve açık

alanlardan yararlanabildiği tespit edilmiştir. Ancak bu oranın görme engellilerde yalnızca %14 olduğu belirlenmiştir.

Buna ilave olarak, ortopedik engelliler tarafından verilen ortak cevap, bazı kamu kurumlarında asansörlerin bulunmamasıdır. Asansör bulunan kamu kurumlarında ise bazı zamanlarda asansörlerin çalışmaması ortopedik engelliler için sorun teşkil etmektedir.

Görme engelliler ise soruna farklı şekilde yaklaşmışlardır. Görme engelliler özellikle hastanelerde sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Görüşme yapılan bireylerde özellikle 15–25 yaş grubundaki, çoğu öğrenci olan görme engelli bireylerin yaşadıkları problemler sadece hastane ve kütüphanelerle sınırlı kalmamaktadır. Kişi eğitim gördüğü okulda dahi yolunu bulamamaktadır. Diğer ortak bir sorun ise, gidilen birçok kütüphane, hastane gibi kamu kurumlarında görme engellinin binayı rahatça tanıyabileceği kabartmalı krokilerin bulunmamasıdır. Sorun sadece kamu kurumları içinde yaşanmamakta, görme engelli birey kamu kurumunun önüne geldiği zaman binanın kaç numara olduğunu ve hatta hangi kuruma ait olduğunu bilememektedir.

Görüşme yapılan görme engelli bireylerden yirmi ikisi, özellikle hastane gibi kamu kurumlarında kişinin yolunu bulabilmesi için bir rehberin hazır bulunması gerektiğini belirtmiştir. Rehber, görme engelli bireye sadece binanın tam olarak tanıtılması amacıyla değil, kişiye kurumla ilgili evrak imzalatma ve benzeri diğer iş ve işlemlerde de yardımcı olmalıdır. Birçok kamu kurumunda farklı işlemlerin yapıldığı bloklar arasında mesafeler oldukça uzaktır. Bu uzaklık nedeniyle, kurumlarda bir rehberin bulunması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Görüşülen görme engelli bireylerden beş kişi ise, özellikle kamu binalarının kalabalık olmalarına dikkat çekmektedir. Gidilen kamu binalarının kalabalık olması bastonla yürümeyi daha da zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda, kamu kurum ve kuruluşlarının kalabalık

olması problemi de ele alındığında rehberlerin engelliler için önemli bir ihtiyaç olduğu açıktır.

Tablo:21 Engellilik Türüne Göre Kamuya Ait Binalar ve Açık Alanlardan Yararlanabilme Durumunun Dağılımı

Engelliliğin Türü	Kamuya Ait Binalar ve Açık Alanlardan Yararlanabilme		Toplam
	Kamuya Ait Binalar ve Açık Alanlardan Yararlanabiliyor	Kamuya Ait Binalar ve Açık Alanlardan Yararlanamıyor	
Ortopedik Engelli	%24	%76	%100
Görme Engelli	%14	%86	%100
Toplam	%19	%81	%100

3.2.3. Eğlence Mekânlarına Gitme Sıklığı

Tablo:22 Eğlence Mekânlarına Gitme Sıklığının Dağılımı

Eğlence Mekânlarına Gitme Sıklığı	Sayı	Yüzde
Haftada 2–3 defa	3	3,0
Haftada 1 defa	13	13,0
Ayda 2–3 defa	10	10,0
Ayda 1 ve daha az	41	41,0
Hiç gitmiyor	33	33,0
Toplam	100	100,0

Görüşme yapılan engelli bireylerin eğlence mekânlarına gitme sıklıkları incelendiğinde şöyle bir tablo ile karşılaşılmaktadır: hem ortopedik engellilerde hem de görme engellilerde eğlence mekânlarına haftada 2–3 defa veya daha fazla giden engellilerin sayısı oldukça azdır. “Haftada 2–3

defa gidiyorum” şeklinde cevap verenlerin sayısı ortopedik engellilerde sadece bir kişiyken görme engellilerde iki kişidir. Eğlence mekânlarına haftada bir defa gidenlerin sayısı ortopedik engellilerde %18 oranında iken görme engellilerde ise bu oran %8’dir. “Eğlence mekanlarına ayda 2-3 defa gidiyorum” şeklinde cevap verenlerin sayısı ortopedik engellilerde %18 oranında iken görme engellilerde bu oran %2’de kalmıştır. Anket sonuçlarında en büyük payı ise “ayda bir defa ve daha az gidiyorum” şeklinde cevap verenler almıştır. Özellikle bu gruptaki rakamların oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ortopedik engellilerde bu oran %38 olup görme engellilerde ise bu oran %44’tür. Soruya “hiç gitmiyorum” cevabını verenler ise ortopedik engellilerde %24, görme engellilerde ise %42’dir.

Söz konusu anket sorusuna verilen cevaplar sonuçları itibariyle değerlendirildiğinde; Tablo-22’de de görüldüğü üzere; eğlence mekanlarına haftada 2-3 defa gidenlerin oranı %3, haftada 1 defa gidenlerin oranı %13, ayda 2-3 defa gidenlerin oranı %10, ayda 1 defa ve daha az gidenlerin oranı %41 iken hiç gitmeyenlerin oranı ise %33’tür.

Bu oranlar bize engelli bireylerin sosyal hayattan önemli bir şekilde uzak durduklarını ve bu durumun da kendilerini sosyal hayattan izole ettiğini açıkça göstermektedir. Hiç gitmiyorum cevabını veren engelli bireylere bunun nedenleri sorulduğunda genelde aynı cevaplar alınmıştır. Verilen cevaplarda dile getirilen sorunlar, diğer sorulara verilen yanıtlarda da olduğu gibi kentsel mekânın engellilere göre tasarlanmamasından kaynaklanan problemlerdir. Bu problemlerin engelli bireyi önemli bir derecede sosyalleşmekten uzaklaştırdığı da açık şekilde görülmektedir.

Fiziksel mekâna ilişkin, ortopedik engellilerin tümünün üzerinde önemle durduğu konu gidilen eğlence mekânlarının çoğunun tekerlekli sandalye kullanan engellilerin de düşünülerek tasarlanmamasıdır. Sinemaya dahi gidemediklerini belirten tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelliler,

her tarafta merdivenlerin bulunmasından dolayı gidilen pek çok eğlence mekânında, örneğin; sinemalarda engelliler için asansör bulunmamasından, sinemalardaki koltukların arasının çok dar olmasından dolayı bir eğlence mekânına gittikleri zaman dahi bir görevlinin yardımına ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Eğlence mekânlarına engellilerin oran olarak az gitmesine neden olan ve her iki engel grubunda da ortak olarak verilen yanıtlardan biri de maddi olanaksızlıklardır. Görüşülen engellilerin %74'ü maddi olanaksızlıkların, bu tür sosyal faaliyetlerden kişiyi uzaklaştırdığı konusunda hemfikirdir. Sorunun yöneltildiği iki engelli birey “eğlence mekânlarından hoşlanmam” cevabını vermiş olup üç kişi ise “eğlence mekânlarına gitmeye ihtiyaç duymuyorum” şeklinde soruyu cevaplandırmıştır. Buna ilave olarak, beş kişi ise vakit yokluğunu neden göstermiştir.

Tablo:23 Engellilik Türüne Göre Eğlence Mekânlarına Gitme Sıklığının Dağılımı

Engelliliğin Türü	Eğlence Mekânlarına Gitme Sıklığı					Toplam
	Haftada 2-3 defa gidiyorum	Haftada 1 defa gidiyorum	Ayda 2-3 defa gidiyorum	Ayda 1 ve daha az gidiyorum	Hiç gitmiyorum	
Ortopedik Engelli	%2	%18	%18	%38	%24	%100
Görme Engelli	%4	%8	%2	%44	%42	%100
Toplam	%3	%13	%10	%41	%33	%100

3.2.4 Kent İçi Toplu Taşıma Araçlarından Faydalanabilme

Tablo:24 Kent İçi Toplu Taşıma Araçlarından Faydalanabilme Durumunun Dağılımı

Kent İçi Toplu Taşıma Araçlarından Faydalanabilme	Sayı	Yüzde
Kent İçi Toplu Taşıma Araçlarından Faydalanabiliyor	19	19,0
Kent İçi Toplu Taşıma Araçlarından Faydalanamıyor	81	81,0
Toplam	100	100,0

Ulaşım sadece engelli bireyler için değil birçok insan için de sorun teşkil eden bir problemdir. Ancak ulaşım ile ilgili problemlerin engelliler için daha fazla sorun oluşturduğu da önemli bir gerçektir. Kent içi toplu taşıma araçlarından günlük hayatlarındaki faaliyetleri aksamadan, tam anlamıyla faydalanabilen engellilerin oranı ortopedik engellilerde % 16 olup görme engelliler grubunda ise bu oran %22'dir. Her iki engellilik grubu birlikte değerlendirildiğinde soruya “evet kent içi toplu taşıma araçlarından faydalanabiliyorum” şeklinde cevap verenlerin ankete katılanlar arasındaki oranının yalnızca %19 olduğu tespit edilmiştir. Verilen bu cevaplar kent içi ulaşımında engelli bireylerin önemli derece ihmal edildiğini göstermektedir. Soruya “hayır faydalanamıyorum” şeklinde cevap verenlerin oranı da oldukça yüksektir.

Engelli bireylerden üç kişi Ankara İli genelindeki toplu taşıma araçlarını genelde hiç kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Sadece metroya bazı şartlarda bindiklerini belirten bu kişiler metrolarda asansör bulunmamasından şikâyetçidir. Tekerlekli sandalye kullanan engelli bireyler tarafından verilen bu cevap olayın boyutlarını açıkça ortaya koymaktadır. Tüm ortopedik engelli

bireylerin verdikleri cevaplar doğrultusunda tespit edilen sorunlar şu şekildedir: ortopedik engellilerden tekerlekli sandalye kullanan bireylerin en fazla problemle karşılaşılan ortopedik engelli bireyler olduğu tespit edilmiştir. Tekerlekli sandalye kullanan kişiler özellikle otobüsleri kullanamamaktadır. Birey, tekerlekli sandalye kullanmasa dahi koltuk değnekleriyle otobüse binmekte zorlanmaktadır. Özellikle, oturulacak kısımların engelli bireylere göre tasarlanmaması bu sorunu karşımıza çıkarmaktadır. Metrolarda özürülü turnikelerinde problemler yaşadıklarını belirten bireyler, aynı zamanda otobüsleri yüksekliklerinden dolayı kullanamadıklarını belirtmişlerdir. Ortopedik engelli bireylerden 34'ü ise birçok toplu taşıma aracının ilgili mevzuatta öngörüldüğünden daha fazla insan taşımalarının engelli bireyin taşıt içerisinde işini zorlaştırdığını belirtmiştir.

Görme engellilerin en büyük sorunu ise otobüs duraklarında görme engellilere yönelik bir uyarı cihazının bulunmamasıdır. Bireyler bu yüzden toplu taşıma araçlarından gereksinimleri doğrultusunda tam olarak faydalanamamaktadır. Duraklarla birlikte sesli trafik lambalarının bulunmasını isteyen engelli bireyler, ayrıca duraklarda gelen otobüsün hangi istikamete gittiğini belirten sesli uyarı cihazlarının bulunmasını istemektedir. Görme engelli bireyin kendi güvenliği amacıyla, duraklarda kameraların bulunmuyor olması da en çok dile getirilen sorunlardan biridir. Metroda uyarı çizgilerinin belirgin olmaması görme engelliler için önemli bir sorundur. Uyarı çizgilerinin görme engelli bireyin bastonla algılayabileceği şekilde belirgin olması gerekmektedir. Kişiler görüşmeler sırasında daha önceki yıllarda uyarı çizgisini fark etmedikleri için ölüm tehlikesi geçiren görme engelli bireylerin varlığına işaret etmişlerdir. Engelli bireylerin karşısına çıkan diğer bir sorun ise; toplu taşıma araçlarını kullanan kişilerin eğitimsiz olmasıdır. Sesli uyarı sistemi olmadığı için durak kaçırdıklarını belirten görme engelli bireyler ayrıca, toplu taşımacılıkta görevli kişilerin durakta sadece bekleyen tek bir görme engelli birey varsa duraklarda durmadıklarını ve bazen yardımcı olmadıklarını belirtmişlerdir. Verilen bu cevaplar da toplu taşımacılıkta görevli

insanların engelliler konusunda daha iyi bir eğitimden geçirilmesi gerektiğini ve bu insanların bilinçlendirilmesinin zorunlu olduğunu göstermektedir.

Görüşme yapılan engelli bireylerin %82'si, toplu taşımanın engelli bireyler için sadece belediye otobüslerinde ücretsiz olmasının yanlış olduğunu vurgulamıştır. Ankara'daki toplu taşıma politikasını İstanbul ile karşılaştıran engelli bireyler, İstanbul'da bütün toplu taşıma araçlarının engelli bireyler için ücretsiz olduğunu, bunun Ankara İli'nde de aynı şekilde uygulanması gerektiğini belirtmiştir.

Tablo:25 Engellilik Türüne Göre Kent İçi Toplu Taşıma Araçlarından Faydalanabilme Durumunun Dağılımı

Engelliliğin Türü	Kent İçi Toplu Taşıma Araçlarından Faydalanabilme		Toplam
	Kent İçi Toplu Taşıma Araçlarından Faydalanabiliyor	Kent İçi Toplu Taşıma Araçlarından Faydalanamıyor	
Ortopedik Engelli	%16	%84	%100
Görme Engelli	%22	%78	%100
Toplam	%19	%81	%100

3.2.5. Ankara İli Genelinde Toplu Taşıma Aracı Tercihi

Tablo:26 Ankara İli Genelinde Toplu Taşıma Aracı Tercihinin Dağılımı

Ankara'da Toplu Taşıma Aracı Tercihi	Sayı	Yüzde
Otobüs	49	49,0
Ankaray-Metro	39	39,0
Dolmuş	4	4,0
Taksi	8	8,0
Toplam	100	100,0

Ankara İli genelindeki toplu taşıma aracı tercihlerine baktığımız zaman ortopedik engelli bireyler ile görme engelli bireyler arasında toplu taşıma aracı tercihi bakımından çok büyük farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Ortopedik engellilerde toplu taşıma tercihinde otobüs tercihi % 22'lik bir paya sahipken, görme engellilerde toplu taşımada otobüsü tercih edenler % 76'dır. Ortopedik engellilerin en fazla tercih ettikleri ulaşım aracı olan metro, % 56 oranında kullanılmaktadır. Görme engelli bireylerin metro tercihi ise sadece %22'dir. Ortopedik engellilerde dolmuş yalnızca %6 oranında tercih edilirken, görme engellilerde ise bu oran %2'dir. Taksi ise ortopedik engelli bireylerde %16 oranında tercih edilirken görme engelli bireylerde hiç tercih edilmemektedir.

Ankete dair verilen yanıtlardan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, her iki engelli grubunda da en fazla tercih edilen toplu taşıma aracının otobüs olduğu tespit edilmiştir. Otobüsün her iki engel grubunda da bu kadar tercih edilmesinin nedeni otobüsün her iki engel grubuna yönelik uygun tasarımlarının olması değil, otobüsün kent içi toplu taşıma da ücretsiz olmasıdır. Engellilerin en çok tercih ettiği toplu taşıma araçlarında, ikinci sırada ise metro yer almaktadır. Metronun tüm özür gruplarında tercih edilme oranı %39'dur. Buna karşın, toplu taşıma aracı

tercihinde, taksinin tercih oranı %8 ve dolmuşların tercih oranı ise %4'lük bir paya sahiptir.

Farklı engel gruplarında farklı tercihlerin bulunmasının nedenlerini ise şu şekilde açıklanabilir;

Ortopedik engellilerin metroyu tercih etmesinin nedeni tekerlekli sandalye kullanan birisinin otobüsü kullanmasının imkânsızlığıdır. Otobüslerde asansörlü merdivenlerin bulunmaması ortopedik engelli birey için sorun oluşturmaktadır. Sadece tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelliler değil, yürüeyebilen ancak koltuk değnekleri kullanan ortopedik engelliler de otobüse binerken çok büyük sıkıntılar yaşamaktadır. Bu yüzden ortopedik engelliler toplu taşıma tercihlerini önemli bir oranda metrodan yana kullanmaktadır. Tercihini dolmuş olarak yapan ortopedik engelli bireyler bunun nedeni olarak ise sadece dolmuşlarda tutunacak yerin olmasından kaynaklandığını belirtmişlerdir. Engelli bireylerin gerek özürü turnikelerinde problem yaşamaları, gerekse otobüsleri de yüksekliklerinden dolayı kullanamamaları bu sonuçlara yol açmaktadır.

Görme engellilerde en fazla otobüsün tercih edilmesinin nedeni ise otobüsün bütün engelli bireyler için ücretsiz olmasıdır. Maddi imkânsızlıkları olan görme engelli birey bu yüzden otobüsü zorunlu olarak tercih etmektedir.

Sadece gelip gittikleri güzergâha bağlı olarak toplu taşıma aracı tercihini belirleyen engelliler de bulunmaktadır. Burada birey için ulaşımda kullanılan aracın tercih nedeni engelli bireyin ihtiyaçlarına ne şekilde cevap verdiği değil, gidilen güzergâha göre araç seçimini yapmasıdır. Soruya bu doğrultuda cevap verenlerin oranı %14'tür.

Tablo:27 Engellilik Türüne Göre Ankara İli Genelinde Toplu Taşıma Aracı Tercihinin Dağılımı

Engelliliğin Türü	Ankara'da Toplu Taşıma Aracı Tercihi				Toplam
	Otobüs	Ankaray-Metro	Dolmuş	Taksi	
Ortopedik Engelli	%22	%56	%6	%16	%100
Görme Engelli	%76	%22	%2	---	%100
Toplam	%49	%39	%4	%8	%100

3.2.6. Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Etkinliklerine Katılım Durumu

Tablo:28 Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Etkinliklerine Katılım Durumunun Dağılımı

Etkinliklere Katılma Durumu	Sayı	Yüzde
Etkinliklere Katılıyor	81	81,0
Etkinliklere Katılmıyor	19	19,0
Toplam	100	100,0

Kamu kurum ve kuruluşlarının hazırladıkları etkinliklere her iki engelli grubunda da katılımın fazla olduğu tespit edilmiştir. Ortopedik engellilerde soruya “evet kamu kurum ve kuruluşlarının etkinliklerine katılıyorum” şeklinde cevap verenlerin oranı %80 olup görme engelli bireylerde ise bu oran %82’dir. Buna ilave olarak, engellilerin etkinliklere katılma durumunun toplam engelli bireylerin sayısı içerisindeki oranı ise %81’dir. Çoğu zaman, toplumsal ayrımcılığa uğrayan engelli bireyler özellikle dernek faaliyetlerinde sosyalleşebilme fırsatı bulabilmektedir. Birey kendisi gibi görme engelli ve

ortopedik engelli bireylerle aynı ortamı paylaşarak sosyal açıdan kendini daha rahat hissetmektedir. Aynı sorunlara sahip bireyler bu şekilde sorunlarının dışına daha rahat çıkabilmektedir.

Kamu kurum ve kuruluşlarının hazırladıkları faaliyetlere katılmamayı tercih eden kişilerden her iki engel grubundaki altı kişi çalıştığı için yeterli zaman bulamadığını belirtmiştir. On iki kişi ise kamu kurum ve kuruluşlarının, yapılan etkinlikleri yeterli şekilde duyurmadıklarını belirtirken bir kişi ise “yapılan çalışmaları ve etkinlikleri mantıklı bulmuyorum“ şeklinde yanıt vermiştir.

Tablo:29 Engellilik Türüne Göre Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Etkinliklerine Katılım Durumunun Dağılımı

Engelliliğin Türü	Etkinliklere Katılma Durumu		Toplam
	Etkinliklere Katılıyor	Etkinliklere Katılmıyor	
Ortopedik Engelli	%80	%20	%100
Görme Engelli	%82	%18	%100
Toplam	%81	%19	%100

3.2.7. Sportif Etkinliklere Katılım

Tablo:30 Sportif Etkinliklere Katılım Durumunun Dağılımı

Sportif Etkinliklere Katılma Durumu	Sayı	Yüzde
Sportif Etkinliklere Katılıyor	14	14,0
Sportif Etkinliklere Katılmıyor	86	86,0
Toplam	100	100,0

Sportif etkinliklere katılım durumu her iki engelli grubunda da düşük oranlarda seyretmektedir. Ortopedik engellilerin sadece %2'si soruya "evet, katılıyorum" şeklinde cevap verirken görme engelli bireylerde bu oran %24'tür. Karşımıza çıkan bu oranlar birlikte değerlendirildiğinde, her iki engelli grubunda sadece %14'lük bir grubun sportif etkinliklere katıldığını tespit edilmiştir.

Yöneltilen soruya "hayır, katılmıyorum" cevabını veren bireylerin kırk yedisi fiziksel yapılarının müsait olmamasından dolayı sportif etkinliklere katılmadıklarını belirtmiştir. Kırk bir kişi "zamanım yok" şeklinde cevap verirken sekiz kişi ise bu tür faaliyetleri sevmediklerini belirterek soruyu cevaplamışlardır.

Tablo:31 Engellilik Türüne Göre Sportif Etkinliklere Katılım Durumunun Dağılımı

Engelliliğin Türü	Sportif Etkinliklere Katılma Durumu		Toplam
	Sportif Etkinliklere Katılıyorum	Sportif Etkinliklere Katılmıyorum	
Ortopedik Engelli	%4	%96	%100
Görme Engelli	%24	%76	%100
Toplam	%14	%86	%100

3.2.8. Kentsel Tasarım Kuralları Hakkında Bireyin Bilgi Durumu

Tablo:32 Kentsel Tasarım Kuralları Hakkında Bireyin Bilgi Durumunun Dağılımı

Kentsel Tasarım Kuralları Hakkında Bilgi Durumu	Sayı	Yüzde
Kentsel Tasarım Kuralları Hakkında Bilgisi Var	15	15,0
Kentsel Tasarım Kuralları Hakkında Bilgisi Yok	85	85,0
Toplam	100	100,0

Türk Standartları Enstitüsü'nün kentsel mekânda engelli bireylerin daha rahat yaşamlarını sürdürebilmeleri amacıyla düzenlediği kurallar bulunmaktadır. Türk Standartları Enstitüsü bu kuralları 3 ana başlık altında toplamıştır. Bu kurallar;

1- Şehir İçi Yollar-Özürü ve Yaşlılar için Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemlerin Tasarım Kuralları (TS 12576),

2- Şehir İçi Yollar-Raylı Taşıma Sistemleri, Özürü ve Yaşlılar için Tesislerde Tasarım Kuralları (TS 12460),

3- Özürü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları (TS 9111).

Anket görüşmesi yapılan engelli bireylere bu kurallar hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları sorusu yöneltilmiştir. Görüşme yapılan ortopedik engelli bireylerin sadece %22'sinin, görme engelli bireylerin ise sadece %8'inin bu kurallar hakkında bilgi sahibi oldukları görülmüştür. Her iki engel

grubu birlikte değerlendirildiğinde, toplam engelli bireylerin sadece %15'inin bu konuda bilgi sahibi oldukları tespit edilmiştir.

Tablo:33 Engellilik Türüne Göre Kentsel Tasarım Kuralları Hakkında Bireyin Bilgi Durumunun Dağılımı

Engelliliğin Türü	Kentsel Tasarım Kuralları Hakkında Bilgi Durumu		Toplam
	Kentsel Tasarım Kuralları Hakkında Bilgisi Var	Kentsel Tasarım Kuralları Hakkında Bilgisi Yok	
Ortopedik Engelli	%22	%78	%100
Görme Engelli	%8	%92	%100
Toplam	%15	%85	%100

3.2.9. Kentsel Tasarım Kurallarının Ankara İli Genelinde Uygulanma Durumu

Tablo:34 Kentsel Tasarım Kurallarının Ankara İli Genelinde Uygulanma Durumu Hakkında Engellilerin Görüşlerinin Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Kayıp Değer 3	15	15,0
Hayır, TSE İlkeleri Ankara'da Yeterli Düzeyde Uygulanmıyor	85	85,0
Toplam	100	100,0

Türk Standartları Enstitüsü'nün düzenlemiş olduğu kurallar hakkında bilgi sahibi olan bireylere bu ilkelerin Ankara İli genelinde ne kadar bir başarı

yüzdesiyle uygulandığına ilişkin fikirleri sorulmuştur. Bu soruya ankete katılan engelli bireylerin %100'ü "hayır" cevabını vermiştir.

Soruya verilen cevapların hepsinin hayır olması engelli bireylerin kentsel mekândaki hareketliliklerinin önemli düzeyde kısıtlanmış olduğunu açıkça göstermektedir.

Tablo:35 Engellilik Türüne Göre Kentsel Tasarım Kurallarının Ankara İli Genelinde Uygulanma Durumu Hakkındaki Engellilerin Görüşlerinin Dağılımı

Engelliliğin Türü	TSE İlkelerinin Ankara'da Yeterli Düzeyde Uygulanıp Uygulanmadığı	Toplam
	Hayır Uygulanmıyor	
Ortopedik Engelli	%100	%100
Görme Engelli	%100	%100
Toplam	%100	%100

3.2.10. Engelden Dolayı Tutum Farklılıklarının Hissedilmesine İlişkin Bulgular

Tablo:36 Engelden Dolayı Tutum Farklılıklarının Hissedilmesi Durumunun Dağılımı

Engelden Dolayı Tutum Farklılıkları Hissedilmesi	Sayı	Yüzde
Tutum Farklılığı Hissediyor	80	80,0
Tutum Farklılığı Hissetmiyor	20	20,0
Toplam	100	100,0

Engelli bireyler engellerinden dolayı çoğu zaman toplumdan dışlanabilmektedir. Bu kişilere fiziksel eksiklik ve farklılıklarından dolayı

genelde bir acıma duygusuyla yaklaşmaktadır. Bu durum engelli bireylerin sosyalleşmesini engelleyebilmektedir.

Görüşmeye katılan ortopedik engelli bireylerin %78'i toplum içinde tutum farklılıkları hissettiklerini, görme engellilerin ise %82'si tutum farklılıkları hissettiklerini açıklamıştır. Toplamda %80'lik bir grubun toplum içinde farklı tutumlara maruz kaldıkları görülmektedir. Bu tutum farklılıkları ise engelli bireylerin sosyal hayatlarını çoğu zaman olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir.

Kişi toplumun farklı tutumları sebebiyle kendini farklı hissetmektedir. Toplumda insanların farklı bir şekilde çoğu zaman acıma duygusuyla engelli bireye yaklaşması kişinin sosyalleşmesini engellediği gibi engelli bireyleri aynı zamanda psikolojik açıdan da olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Ankete katılan bir kişi "sanki bu ülkenin vatandaşı değilim, hatta insan olduğumdan nefret ettiriyorlar" şeklinde cevap vermiştir. Alınan bu cevap engelli bireylere karşı tutum farklılığının göz ardı edilemeyecek bir boyutta olduğunu ve engelli bireyin bu durumdan olumsuz bir şekilde etkilendiğini göstermektedir.

Soruya "hayır, farklı bir tutum hissetmiyorum" cevabını verenler ise bu duruma alıştıklarını ve bu durumdan artık etkilenmediklerini belirtmişlerdir. Görüşülen dokuz kişi "kişilerin bakışlarını önemsemiyorum" şeklinde cevap verirken ankete katılan dört engelli birey ise "toplumun bazı zamanlarda benden kurtulmak istediğini hissediyorum" cevabını vermiştir.

Toplumdaki diğer bireylerin engelli vatandaşlara çoğu zaman yardım etmek amacıyla yaklaşmalarının ise aslında güzel bir tutum olduğu belirtilirken, bazı durumlarda bu durumun abartılmasının da yanlış bir tutum olduğu belirtilmiş, bunun engelli bireyi daha fazla tedirginliğe sürüklediği ifade edilmiştir. Buna ilave olarak, eğitim düzeyi yüksek insanların dahi çoğu

durumda kendilerine bilinçli bir şekilde yaklaşmadıklarını belirtmişlerdir. On altı kişi ise toplumda bazı insanların ise yardımcı olmaları beklenen durumlarda hiçbir şekilde yardımcı olmadıklarını vurgulamıştır.

Bireyler genel olarak, toplumun önyargılarını öne çıkarmasından şikâyetçi olurken bu durumun da çoğu zamanlarda iletişim problemine yol açtığını ve bu durumun kişiyi moral açısından olumsuz etkilediğini de belirtmişlerdir. Hayatın her alanında bu tutum farklılıklarını hisseden bireyler toplumun engelli bireyi “işe yaramaz” olarak görmesinden şikâyet etmektedir. Sosyal yaşamları dışında bu davranış farklılıklarının çalışma hayatlarında da önemli bir şekilde karşılımlarına çıktığını belirten kişiler, insanların bakışlarının rahatsız etmesinin yanında bazen iş hayatında da kendilerini kabullenilmemiş olarak hissettiklerini açıklamışlardır.

Tablo:37 Engellilik Türüne Göre Engelden Dolayı Tutum Farklılıklarının Hissedilmesi Durumunun Dağılımı

Engelliliğin Türü	Engelden Dolayı Tutum Farklılıkları Hissedilmesi		Toplam
	Evet	Hayır	
Ortopedik Engelli	%78	%22	%100
Görme Engelli	%82	%18	%100
Toplam	%80	%20	%100

3.2.11. Özürlüler Kanunu Hakkında Bilgi Durumu

Tablo:38 Özürlüler Kanunu Hakkında Engellilerin Bilgi Sahibi Olma Durumlarının Dağılımı

Özürlüler Kanunu Hakkında Bilgi Durumu	Sayı	Yüzde
Özürlüler Kanunu Hakkında Bilgisi Var	88	88,0
Özürlüler Kanunu Hakkında Bilgisi Yok	12	12,0
Toplam	100	100,0

Toplumumuzda yaşayan her yaş grubundaki engelli bireylerin Özürlüler Kanunu hakkında bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Görüşülen kişilerin 01.07.2005 tarihinde kabul edilen 5378 sayılı Özürlüler Kanunu hakkındaki bilgi sahibi olma durumları incelendiğinde ortopedik engellilerin %82'sinin, görme engellilerin ise %94'nün anılan kanun hakkında bilgi sahibi oldukları tespit edilmiştir. Engelli bireylerin toplam %88'i ise kanun hakkında bilgi sahibidir.

Tablo:39 Engellilik Türüne Göre Özürlüler Kanunu Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumunun Dağılımı

Engelliliğin Türü	Özürlüler Kanunu Hakkında Bilgi Durumu		Toplam
	Özürlüler Kanunu Hakkında Bilgisi Var	Özürlüler Kanunu Hakkında Bilgisi Yok	
Ortopedik Engelli	%82	%18	%100
Görme Engelli	%94	%6	%100
Toplam	%88	%12	%100

3.2.12. 5378 Sayılı Özürlüler Kanunu Hakkında Engelli Bireylerin Görüşleri

01.02.2005 tarihinde yürürlüğe girmiş olan Özürlüler Kanunu engelli bireylere yeni olanaklar sağlamıştır. Anket görüşmesi yapılan engelli bireylere yürürlükteki söz konusu kanun hakkındaki görüşleri sorulmuş olup kişilerin kanun hakkındaki olumlu ve olumsuz bulduğu hususlar öğrenilmeye çalışılmıştır.

5378 sayılı Özürlüler Kanunu üç bölümden oluşmaktadır. Kanunun birinci bölümünde; kanunun amaç, kapsam, tanım ve genel esasları belirlenmiştir. İkinci bölümde; sınıflandırmalar, bakım, rehabilitasyon, istihdam, eğitim, iş ve meslek analizleri yapılmış olup üçüncü ve son bölümünde ise değiştirilen hükümlere yer verilmektedir.

Kanunda olumlu görülen düzenlemelerden ilki görme engelliler için getirilen hükümlerden biri olan imzanın şahitsiz olmasıdır. Özürlüler Kanunu'nun 23. Maddesi ile 18.01.1972 tarih ve 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun 73. Maddesi değiştirilmiştir. Yapılan bu değişiklikle;

“Noter, ilgilinin işitme, konuşma veya görme özürü olduğunu anladığı takdirde işlemler özürünün isteğine bağlı olmak üzere iki tanık huzurunda yapılır. İlgilinin işitme veya konuşma özürü olması ve yazı ile anlaşma imkânında bulunmaması halinde, iki tanık ve yeminli tercüman bulundurulur.” denilmekte olup değiştirilen bu kanun hükmüne göre imzanın tanık huzurunda atılması durumu ortadan kalkmış bulunmaktadır. Tanığın sadece özürünün isteğine bağlı olarak bulundurulması görme engelli bireyler tarafından oldukça olumlu bir gelişme olarak nitelendirilmiştir. Bu şekilde şahit huzurunda imza zorunluluğu kaldırılmıştır. Görme engelli bireyin de imzasının geçerli olacak olması engelli bireyler tarafından oldukça önemli bulunan bir konudur.

Kanunda engelli bireyler tarafından olumlu bulunan diğer bir hüküm ise engelli bireylerin bakımının devlet tarafından karşılanmasıdır. Özürlüler Kanunu'nun 6. Maddesi uyarınca;

“zrl kişilerin yaşamlarını öncelikle buldukları ortamda sağlık, huzur ve güven içinde sürdürmesi, toplum içinde kendi kendilerini idare edebilecek ve üretken hale gelebilecek şekilde bakım ve rehabilitasyonlarının yapılması, bunlardan ihtiyaı olanların geçici veya sürekli bakım altına alınması veya sürekli bakım altına alınması veya bunlara evde bakım hizmeti sunulması esastır”.

9. Madde'ye göre;

“Bakım hizmetleri, evde bakım veya kurum bakımı modelleriyle sunulabilir. Öncelikle kişinin sosyal ve fiziksel çevresinden ayrılmaksızın hizmetin sunulması esastır” denilmekte olup 8. Maddesi'ne göre ise;

“Bakım hizmetlerinin sunumunda kişini biyolojik, fiziksel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçları da dikkate alınır” ifadesi bulunmakta olup kanunun sözü edilen bu maddeleri görüşme yapılan engelli bireylerin %43' tarafından kanunun olumlu yönleri olarak nitelendirilmiştir. Sözü edilen bu maddelerle engelli bireylere evde de bakım yapılabilecek olması özellikle önemli olan konulardan biridir. Kanundaki Ek Madde 7'ye göre;

”Sosyal güvenlik kurumlarına tabi olmayan, bakıma muhtaç zrllerden ailesini kaybetmiş olanlar ile ailesi ekonomik veya sosyal yoksunluk içerisinde bulunanlara bakım hizmetinin resmi veya özel bakım kurumlarında ya da ikametlerinde verilmesi sağlanır. Bakıma muhtaç zrllerin, kurumca bakılanlar dışındakilerin bakım creti bu amaçla kurum bütçesine konulacak ödenekten karşlanır” ifadesiyle getirilen hükümle, eve bağlı engellilere bakım creti getirilmiştir.

Kanunun 22. Maddesi'ne göre; 29.07.1970 tarihli ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'nun 8. Maddesi'nin ikinci fıkrasında yer alan "gazilerin" ibaresinden sonra özürölüler ibaresinin eklenmesi engelli bireylerin %79'u tarafından olumlu bir değişiklik olarak değerlendirilmiştir. Bu şekilde engelli bireyler vergiden muaf tutulmuşlardır. Buna ilave olarak, aynı şekilde 25.10.1984 tarih ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 17. Maddesi'ne ilave edilmiş olan;

"özürölülerin eğitimleri, meslekleri, günlük yaşamları, için özel olarak üretilmiş her türlü araç-gereç ve özel bilgisayar programları" ifadesi ile engelliler için vergi konusunda önemli ve olumlu bir değişiklik sağlanmıştır.

Görüşmeye katılan engelli bireylerin %18'i Türk Ceza Kanunu'nun 122. Maddesi'nin birinci fıkrasında geçen "dil, ırk, renk, cinsiyet" ibaresinden sonra "özürölülük" ibaresinin eklenmiş olmasına dikkat çekmiştir. Kanunun bu maddesiyle engelli bireylere karşı işlenen ayrımcılığın önlenmesi amaçlanmaktadır.

Kanunun 15. Maddesi'ne göre;

"Özürölü çocuklara, gençlere ve yetişkinlere özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, bütünleştirilmiş ortamlarda ve özürölü olmayanlarla eşit eğitim imkânı sağlanır. Hiçbir gerekçeyle özürölülerin eğitim alması engellemez" şeklindeki madde hükmüyle eğitimin özellikle bütünleştirilmiş ortamlarda verilecek olması, engelli bireylerin %15'i tarafından üzerinde önemle durulan bir konudur.

Yürürlüğe konulmuş bulunan Özürölüler Kanunu'yla engelli vatandaşların maaşlarında bir düzeltmeye gidilmiştir. Maaşların artırılması engelli bireylerin tümü tarafından kanunda yer alan olumlu gelişmelerden biri olarak değerlendirilmiştir.

Kanunla getirilmiş olan ve tüm engelli bireyler tarafından üzerinde durulan diğer bir konu ise, kentsel mekânın engelli bireyler tarafından olması gerektiği gibi kullanılabilmesi amacıyla konulmuş olan Geçici Madde 2 ve Geçici Madde 3'tür. Bu maddeler engelli bireyler tarafından kanunun en önemli ve en olumlu olan maddeleri arasında değerlendirilmiştir. Geçici Madde 2'ye göre;

"Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmi yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürhükümlerinin erişebilirliğine uygun duruma getirilir" denilmekte olup bu madde hükmüne paralel olarak Geçici Madde 3'te ise;

"Büyükşehir belediyeleri ve belediyeler, şehir içinde kendilerince sunulan ya da denetimlerinde olan toplu taşıma hizmetlerinin özürhükümlerinin erişebilirliğine uygun olması için gereken tedbirleri alır. Mevcut özel ve kamu toplu taşıma araçları, bu kanunu yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürhükümler için erişilebilir duruma getirilir" ifadesi bulunmaktadır.

Kanunun sözü edilen geçici maddelerinin en fazla dikkat çeken yönü ise yedi yıllık sürenin kanunda belirtilmiş olmasıdır. Bu madde hükümleri de, görüşme yapılan engelli bireyler tarafından olumlu olduğu ifade edilen hükümlerdir.

Engellilerin istihdamı konusu da, engellilerin %77'si tarafından kanunun olumlu yanlarından biri olarak gösterilmiştir. Bu kanunla istihdam konusu branşa bağlanmış olup 14.07.1965 tarih ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun, 53. Maddesi değiştirilmiştir. Bu değişikliğe göre;

”Özürümlerinin devlet memurluğuna alınmaları: mevzuata uygun olmak şartıyla özürümlerinin mesleklerine uygun kadrolara atanması, mesleklerini icra ve infaza yardımcı araç ve gerecin kurumlarca temin edilmesi esastır” ifadesi anılan kanuna eklenmiştir.

Görüşmeye katılan altı kişi ise anılan kanunun 43. Maddesi'nin olumlu olduğunu ifade etmiştir. Kanunun 43. Maddesi'ne göre engelliler için kimlik kartı hazırlamak valiliklere devredilmiştir. Bu şekilde özürümlü kimlik kartı alınmasındaki işlem sayısı azaltılarak özürümlü kimlik kartının kişiye daha kısa sürede ulaşması mümkün hale getirilmiştir (Görmeyenler Kültür ve Birleşme Derneği, 2006).

Kanunun genel olarak tamamına yakınının olumlu olduğu engelliler tarafından belirtilmiş olup kanunda yürürlüğe giren maddelerde olumsuz hiçbir yan bulunmamakla beraber eksiklikler bulunduğunu belirten engelliler dışında, ”kanunu tamamen olumlu buluyorum, bugüne kadar çıkmış en kapsamlı kanun“ şeklinde görüşünü belirten iki kişi de bulunmaktadır. Görüşme yapılan engelli bireylerin kanunda eksiklik olarak nitelendirdiği bazı konular ise engelliğin türüne göre değişmekle birlikte genel olarak yine kanunun aynı maddeleri üzerinde odaklanan konulardır.

Engelliler tarafından eksiklik olarak nitelendirilen konulara değinmek gerekirse; öncelikle, engelli bireylerin kentsel mekânda hareketliliğini ve kişiye erişebilirliği sağlamak amacıyla konulmuş olan Geçici 2. ve Geçici 3. Madde'lerde bulunan yedi yıllık sürenin mimari engelleri kaldırmak için uzun bir süre olduğuna ilişkindir. Bu maddelerin olumlu olduğunu belirten engellilerin elli dördü sürenin uzun olduğunu açıklamalarına eklemiştir.

Kanunla maaşlarda iyileştirme yapıldığını belirten engelli bireyler bunun emekli engelliler için uygulanmadığını bunun da kanundaki önemli bir eksiklik olarak kaldığını belirtmişlerdir. Emeklilik konusunun engelli bireyler

için daima önemli bir problem olduğunu belirten engellilerin bu durumun daha kapsamlı bir şekilde ele alınması gerektiği konusunda hemfikir olduğu tespit edilmiştir.

Kanunda özürlü gruplarının iyi tespit edilememiş olması engellilerce dile getirilen diğer bir eksikliklerdir. Ayrıca birçok maddenin uygulanırlığının bulunmadığını belirten engelli bireyler gelir durumu iyi olmayanların kanunla tamamen koruma altına alınmadığını belirtmişlerdir.

Engelli bireyler için alınacak kararlara sivil toplum kuruluşlarının katılımının eksik olması da engelli bireylerin %3'ü tarafından kanunun olumsuz yönü olarak ifade edilmiştir.

Bazı uygulamaların kâğıt üzerinde kalmaması gerektiğini belirten engelliler birçok meslek sınavında ayırt edildiklerini açıklarken bunun kanunla tamamen ortadan kaldırılması gerektiğini belirtmektedir. Eğitim yaşamlarına tam ve aktif bir şekilde devam edemeyen ve bu konuda birçok sorunla karşılaşan engelli bireyler, bu nedenle devlet memurluğuna girişte engelli bireyler için yaş sınırının kalkması gerektiğini belirtmişlerdir.

Bunların yanında engelli kadınların evlendikten sonra sosyal güvenlik maaşlarının kesilmesi de kanundaki önemli bir eksiklik olarak görülmektedir. Engelli olan kadının evlense dahi hiçbir şekilde maaşının kesilmemesi konusunda yeni bir düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir.

Engelli bireylerle yapılan görüşmelerde kanun hakkında olumsuz fazla bir yönün bulunmadığı belirtilirken asıl problemin uygulamalarda kendini gösterdiği bir gerçektir. Özellikle kanunda yazılı olan birçok maddenin bir an önce hayata geçirilmesi, engellilerin öncelikle istediği bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2.13. Kamu Kurum ve Kuruluşlarından Kentsel Mekânın Kullanımının Kolaylaştırılmasına İlişkin Beklentiler

Engelli bireylerin kamu kurum ve kuruluşlarından beklentileri genelde kentsel mekânın kullanılmasının kolaylaştırılmasına ilişkin beklentiler olmakla beraber meslek, sosyal haklar, ayrımcılık, maddi haklar konusunda da engellilerin birçok beklentileri bulunmaktadır.

Yapılan görüşmelerde üzerinde durulan konularla engelliler tarafından ifade edilen beklentiler incelendiğinde daha önce de belirtildiği gibi ortopedik engelliler için kent içi ulaşım büyük bir sorun teşkil ettiği tespit edilmiştir. Ortopedik engellilerin bu konudaki en büyük beklentileri her yerde asansör bulundurulmasıdır. Ancak bu şekilde kentin mimarisinin işlevsel olabileceğini belirten ortopedik engelliler kaldırımların özellikle önemli bir problem olduğunu, bunların Avrupa standartlarına uygun bir şekilde tasarlanması gerektiğini belirtmektedir. Tekerlekli sandalyede hayatını sürdüren ortopedik engellinin birçok merdivenin ve mantar taşlarının bulunduğu kaldırımlarda rahat hareket etme imkânının olmayacağı açıktır. Sadece rampa yapmakla gerekli düzenin sağlanamayacağını belirten ortopedik engelliler merdivenlerin mutlaka kaldırılması gerektiğini savunmaktadır. Bu durum sadece ortopedik engelli bireyler için sorun olmamakta, görme engelli bireyler de aynı tür problemleri yaşamaktadır. Kentin mimarisinde bulunan tabelaların da görme engelli bireyler için sorun yarattığını belirten bireyler bunların demirden yapılmaması gerektiğini engelli bireyler için özel olarak tasarlanmış bir şekilde ve farklı materyallerden yapılması gerektiğini vurgulamışlardır. Birçok yaya yolunda oyukların bulunması hem ortopedik engelliler için hem de görme engelliler için sorun oluşturmaktadır. Kışın karların temizliğine çok önem verilmemesi engelli bireyler için de önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tüm toplu taşıma araçlarının engelli vatandaşlar için ücretsiz olması gerektiği de önemli beklentilerden biridir. Bağımsız hareket edemeyen ve maddi problemler yaşayan engelli bireyler toplu taşıma araçlarının da ücretsiz olmamasından dolayı ayrıca problem yaşamaktadır. Ortopedik engelinden dolayı kişi, ücretsiz olan halk otobüsünü kullanamamakta, toplu taşıma aracı olarak metroyu seçmekte ve bu bağlamda maddi sorunlarla karşılaşmaktadır.

Trafikte birçok engelli aynı sorunları yaşarken özellikle bu konuda görme engelliler daha önemli sorunlar yaşamaktadır. Sesli trafik lambalarının bir an önce uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Çünkü görme engelli bireyler için en büyük sorunlardan biri karşıdan karşıya geçişlerde yaşanmaktadır. Aynı şekilde metrolarda da çeşitli uyarı işaretlerinin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Özellikle görme engelliler için metrolarda ve otobüs duraklarında kişinin hangi yöne gideceğini rahatça bulabilmesi amacıyla kabartmalı haritaların bulunması önemli bir zorunluluktur. Metrolarla birlikte otobüslerin de sesli olması gerektiği üzerinde durulan diğer önemli bir konudur. Toplu taşıma araçlarını kullanan kişilerin engelli bireyler hakkında daha fazla bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Ciddi anlamda eğitim seminerlerinin verilmesi bu sebeple büyük önem taşımaktadır. Metrolarda görme engellilere yönelik güvenlik sorunlarının bulunduğunu belirten engelliler görme engellinin hissedebileceği şekilde güvenlik hattının belirlenmesi gerektiğini belirtmekte ve şimdiye kadar bu konuda Ankara'da iki defa kaza yaşandığını belirten görme engellilere göre özellikle bu sorunun üzerinde durulması gerekmektedir. Otobüslerde de aynı şekilde asansör sisteminin artık hayat geçirilmesi gerekmektedir.

Yasaların yürürlüğe girdiğini ama uygulanmadığını belirten engelliler özellikle belediyelerin bu konuya daha fazla yönelmesi gerektiğini belirtirken, yaptırım gücü yüksek olan yasaların yürürlüğe girmesini beklemektedir. Ayrıca, kentin mimarisinin erişebilirliğini sağlamak için yürürlüğe giren

yasanın yedi yıllık bir süre öngörmesinin çok uzun bir zaman süreci olduğu belirtilmiştir. Bu sürenin mümkün olduğunca kısaltılması ise özellikle üzerinde durulan konulardan biridir.

Gidilen hiçbir kamu kurum ve kuruluşunda engelliler için tasarımların bulunmadığını belirten engelliler, resmi dairelerde engellilere yönelik uygulamalara gidilmesini ve ortopedik engelliler için ayrı asansörlerin yapılmasını istemektedir. Kamu kurumlarında ayrıca sadece engelli bireylere yönelik rehberlik hizmeti verecek görevlilerin bulunmasının şart olduğu belirtilmiştir. Sadece trafikte değil aynı zamanda kamu binalarında da sesli uyarı sisteminin bulunması gerekmektedir. Buna ilave olarak, kamu binalarının iç mekânlarının engelliler için kolay erişilebilir ve bu mekânların hareket alanlarının geniş olması gerekmektedir.

Engellilere karşı yapılan ayrımcılığın son bulması gerektiğini belirten engelliler, sağlam ve özürlü şeklinde bir ayrımın yapılmamasını istemektedir. Ayrımcılığı sadece sosyal hayatta değil iş hayatında da yaşadıklarını belirten engelliler özür gruplarına uygun iş alanlarının artırılması gerektiğini savunmaktadır. Özürlüye daha fazla iş fırsatı verilmesi de beklentiler arasındadır. Kişi özrüne göre değil yapacağı işe göre değerlendirilmelidir. Görme engelli bireyler, ortopedik engellilerin daha kolay iş bulabildiğini belirtmiş olup ortopedik engellilere iş konusunda daha fazla önem verildiğini ama görme engellilere aynı önemin verilmediğini belirtmişlerdir. Bu konuda sıkıntı yaşayan görme engelli bireyler bu konuda yeni bir uygulamanın yürürlüğe konmasını istemektedir.

Engellilere yönelik daha fazla eğitim olanağının sağlanması ve eğitimde engelliler için daha fazla imkânın bulunması gerekmektedir. Hem engelli bireyin yaşadığı ulaşım problemleri hem de maddi anlamda yaşanan problemler gözetilerek engelli bireyin eğitim problemleri daha fazla üzerinde durulması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Devlet tarafından verilen özürlü maaşının yeterli olmadığını belirten engelli bireyler maaş konusunun en azından asgari ücretle denkleştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda, toplu konutların satışında da engelliler için ayrı bir kura sisteminin getirilmesi gerektiğini ifade eden bireyler çalışma hayatına büyük zorluklarla giren engelli bireylerin bu sebeple emekli maaşlarının da arttırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

DİE ve ÖİB'NİN (2004:6) 2002 yılında yaptığı Türkiye Özürlüler Araştırması'na göre, Türkiye'de engelli nüfusun toplam nüfusa oranı %12,29'dur. Ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel engelli oranı ise %2.58'dir. Bu değerlerden anlaşılacağı üzere Türkiye'de engelli bireylerin oranı, toplam nüfusla birlikte değerlendirildiğinde engelli birey sayısının ülkemizde oldukça yüksek olduğu tespit edilmektedir.

“Fiziksel Engelliler ve Kentsel Mekânın Kullanımı” adlı bu araştırmada yapılan anket çalışması sonucunda elde edilen bulgulara göre kentsel mekânın kullanımında ortopedik ve görme engelli bireylerin önemli sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu sorunlar, hem kentsel mekânın kullanımıyla ilgili fiziksel sorunları içermekte, hem de kent yaşamını ilgilendiren sosyal problemleri içine almaktadır. Engelli bireyler kent içi mekânlarda rahatlıkla hareket edemediği gibi kent içi ulaşım araçlarını da günlük hayatlarını sürdürebilecekleri biçimde kullanamamaktadır. Bireyler aynı zamanda kurumların ve kent içi birçok yapının engelli bireylere uygun yapılmaması nedenleriyle engelli olmanın getirdiği olumsuzlukları en üst düzeyde yaşamaktadır. Yapılan çalışma sonucunda elde edilen bulgu ve sonuçları şu şekilde özetlememiz mümkündür:

1- Engelli bireyler, kentsel mekânda, kentin mimari altyapısının getirdiği problemlere bağlı olarak sorunlar yaşamaktadır. Görüşme yapılan engelli bireylerin %54'ü birinin yardımı olmadan kentsel mekânda günlük ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır.

2- Engelli bireylerin %81'i kamuya ait binalardan ve açık alanlardan yararlanamamaktadır. Tekerlekli sandalye kullanan engelli bireyler, bazı kamu kurumlarında asansör bulunmamasından dolayı problemlerle

karşılaşmaktadır. Görme engellilerin en büyük sorunu ise, kamu kurumlarında görme engelinin binayı rahatça tanınmasına imkan veren kabartmalı krokilerin bulunmamasıdır.

3- Araştırmada, engelli bireylerin eğlence mekânlarına gitme sıklığının da çok düşük oranlarda seyrettiği görülmüştür. Eğlence mekanlarına haftada 2-3 defa gidenlerin oranı sadece %3 iken, haftada 1 defa gidenlerin oranı ise %13'tür. Anket dâhilinde görüşülen engelli bireylerin %41'i ayda 1 ve daha az sıklıkta eğlence mekânlarına giderken, %33'ü hiç gitmemektedir. Buna neden olarak, araştırmaya katılanların %74'ü "maddi olanaksızlıkları" neden olarak göstermektedir. Ancak diğer bir soruna ise, tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelli bireylerde karşılaşılmaktadır. Kentsel mekânda hemen hemen her yerde bulunan merdivenler, kentsel mekânın her kısmında olduğu gibi, eğlence mekânlarında da engelli bireyin karşısına, önemli bir sorun olarak çıkmaktadır.

4- Engelli bireylerin %81'i kent içi toplu taşıma araçlarından faydalanamamaktadır. Ortopedik engelli bireyler özellikle otobüslerde problem yaşamaktadır. Tekerlekli sandalye kullanan birey, otobüsü hiç kullanamamaktadır. Koltuk değneği kullanan engelli birey ise, otobüse binmekte zorlanmaktadır. Görme engelli birey ise sesli uyarı sistemi olmadığı için durak kaçırmaktadır. Ayrıca metrolarda uyarı çizgilerinin, kişinin, bastonla algılayabileceği düzeyde belirgin olmaması görme engelli birey için önemli sorun yaratmaktadır.

5- Ankara İli genelinde toplu taşıma aracı tercihinin %49 oranıyla en fazla otobüs olduğu belirlenmiştir. Otobüsün bu kadar yüksek düzeyde tercih edilmesinin en büyük nedeni ise ücretsiz olmasıdır.

6- Engelli bireylerin %81'i kamu kurum ve kuruluşlarının hazırladıkları etkinliklere katılmaktadır.

7- Engelli bireylerin %89'u sportif etkinliklere katılmamaktadır.

8- Görüşme yapılan kişilerin %85'i Türk Standartları Enstitüsü'nün kentsel tasarım kuralları hakkında bilgi sahibi değildir. Bilgi sahibi olanların %100'ü ise bu kuralların Ankara İli genelinde yeterli düzeyde uygulanmadığını belirtmiştir.

9- Anket çalışmasına katılanların %80'i sosyal hayatlarında, engellerinden dolayı tutum farklılıkları hissettiklerini belirtmişlerdir.

10- Engelli bireylerin %88'i Özürlüler Kanunu hakkında bilgi sahibidir. Kanun genel olarak olumlu bulunmaktadır.

Tüm bu elde edilen veriler çerçevesinde, engelli bireyin kentsel mekânda önemli sorunlarla karşı karşıya oldukları tespit edilmiştir. Yapılan anket sonuçlarına göre, birey kentte yalnızca mimari sorunlar yaşamamakta sosyal açıdan da problemler yaşamaktadır. Bu problemler ise kişinin sosyalleşmesine engel olmaktadır. Birey ayrımcı uygulamalar sebebiyle çalışma hayatına dahi adım atamamaktadır. Ülkemizde yaşayan engelli bireylerin yaşam standartlarının yükseltilmesi amacıyla çalışma yapılması zorunludur. Yapılabilecek çalışmalar şu şekilde özetlenebilir:

Kentsel mekân en kısa süre içerisinde daha önceki bölümlerde ayrıntılı olarak değinilen TS 9111: Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları, TS 12576: Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak ve TS 12460: Şehir-İçi Yollar, Raylı Taşıma Sistemleri, Bölüm 5: Özürlü ve Yaşlılar için Tesislerde Tasarım Kuralları Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemlerin Tasarım Kuralları'nda belirtilen kural, ilke ve standartlara uygun hale getirilmelidir.

Kentsel mekânların engelli bireylerin kullanımı için en uygun hale getirilmesinde en önemli görev yerel yönetimlere düşmektedir. Yerel yönetimlerin görevlerini en iyi şekilde yapabilmeleri amacıyla yerel yönetimlere daha fazla maddi olanak sağlanmalıdır. Böylece yerel yönetimlerin engelsiz çevre ve planlı kentleşme için yapabileceği yatırımların önü açılmış olacaktır.

Engelsiz bir çevre için bu konudaki mevzuat geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Daha önce belirtildiği üzere, bu konuda mevzuatta bulunan en önemli eksik, yaptırımın bulunmamasıdır. Yerel yönetimlerin kentsel açık alanlarda düzenleme yapmaları amacıyla yerel yönetimler için ayrıca tanımlanmış hükümler ve denetim mekanizması söz konusu değildir. Bu konudaki yaptırım eksikliğinin ve denetim mekanizması eksikliği sorununun en kısa zamanda çözümlenmesi gerekmektedir (Atak, 2001: 141).

Engelli istihdamı arttırılmalıdır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve Türkiye İş Kurumu'nun ortak yürüteceği uygulamalarla işverenlerin engellilerin istihdam edilmeleri konusunda teşvik edilmelerini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır (Şura Kararları, 2005: 16). Engellilere yönelik ayrımcı uygulamalardan en fazla etkilenen grup engelli kadınlardır. Bu yüzden engelli kadınların özellikle iş hayatında istihdamı konusuna öncelikle önem verilmesi gerekmektedir. Engelli kadınların daha rahat bir şekilde iş hayatına girmeleri sağlanmalıdır. Bu yüzden işe alım sürecinde engelli kadınlara öncelik verilmelidir.

Her engel grubunun kent içi mekânda yaşadığı problemler farklılık göstermekle beraber en büyük sorunun ulaşım konusunda yaşandığı bilinmektedir. Özellikle Ankara İli genelinde toplu taşıma tercihinin, maddi imkânsızlıklar nedeniyle halk otobüslerinden yana yapıldığı belirlenmiştir. Yapılabilecek en iyi uygulamalardan biri de sadece otobüslerin değil tüm

toplu taşıma araçlarının engelliler için ücretsiz hale getirilmesidir. Bu şekilde engelli bireylerin önündeki önemli sorunlardan biri ortadan kalkmış olacaktır.

Engellilere yönelik ayrımcı davranışların görülmesinde en büyük etken bu konuda halkın bilinçsizliğidir. Engelli bireylere nasıl davranılacağını bilmeyen kişiler, engelli bireylere yardım etmek isterken onların daha fazla kendilerini yetersiz görmelerine yol açmaktadır. Acıma duygusuyla yapılan yardımlar engelli bireylerin dış dünyadan daha fazla kopmalarına yol açabilmektedir. Bu amaçla halk, engelliler konusunda daha fazla bilinçlendirilmelidir. Bu konudaki bilinçlendirme bireylerin eğitim yaşamlarına başladığı ilk yıllardan itibaren verilmelidir. Bunun en iyi yolu ise engelli ve engelsiz bireylerin bir arada eğitimiyle daha fazla bir araya gelmelerinin sağlanmasıyla gerçekleştirilebilir. Ancak, bu şekilde bir bütünleşme sağlanabilecektir.

Bu bütünleşme sağlanırken kaynaştırma eğitiminden en yüksek düzeyde yararın elde edilebilmesi için, en az maddi kaynak gerektiren uygulamadan başlanması gerekmektedir. Öğretmenlerin ve öğrencilerin ihtiyacı olan özel eğitim hizmetlerinin hayata geçirilmesi gereklidir (Kuz, 2001: 72).

KAYNAKÇA

Akçamete, G: "İşitme Yetersizliği Olan Çocuklar." **Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş**. Editör: Ayşegül Ataman, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2005

Akçamete, G ve Kargın, T: " Bedensel Engelli Olan ve Olmayan Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Yönelimi Düzeylerinin İncelenmesi". **Abant İzzet Baysal Üniversitesi. Kültürel Etkinlikler-94**. Yıl:2 Sayı:2 Bolu, 1995

Akçamete, G: "Üniversitedeki Bedensel Engelli Gençlerin Kendini Kabulleri". **Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi. Ankara:24-28 Eylül 1990. Bildiriler IV. Eğitimde Psikolojik Hizmetler**. Ankara, 1994

Arıkan, Ç: "Türkiye'de Görme Engelli Kadınlar: Sorunlar, Beklentiler, Çözüm Önerileri" Ankara Körler Federasyonu Yayını No:3, Ankara, 2001

Atak, E: **Engelsiz Yapılı Çevre Düzenlemelerinin Mevzuat Kapsamında İncelenmesi**, Özürülüler İdaresi Başkanlığı, Özürülüler Uzmanlığı Tezi. Ankara. 2001

Aytaç, S: "Sakatların Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamı" **Verimlilik Dergisi**, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları. S.2, 1993

Barnes, C: **Introduction: Disability, Policy And Politics**. 30 (3), Pb.311-318 , 2002

Bilir, Ş ve Bal, S: "İleri Derecede İşitme Özürlü Olan 3-8 Yaş Grubundaki Çocukların Ruhsal Uyum Davranışlarını İncelenmesi", **Çukurova**

Üniversitesi Eğitim Fakültesi. 1. Eğitim Bilimleri Kongresi (Kuram-Uygulama-Araştırma).Eğitimde Psikolojik Hizmetler Eğitim Programları ve Öğretim. Bildiriler. C.3, Balcalı, Adana, 1994

Burcu,E: “Görme Özürlü Öğrencilerin Eğitimlerine İlişkin Düşünceleri ve Sorunları: Ankara Örneği” **Ufkun Ötesi Bilim Dergisi**, Türkiye Körler Fedarasyonu Yayını, C.4, S.2, Ankara, 2004

Çağlar, D: **Geri Zekalı Çocuklar Ve Eğitimi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No:82, 1979

Çalık, S: “Özürlülüğün Ölçülmesinde Metodolojik Yaklaşımlar ve 2002 Türkiye Özürlüler Araştırması” **ÖZ-VERİ**, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Hakemli-Sürelî Yayın. Aralık, C.1, S.2, Ankara, 2004

Çaplı, O: **Çocukların, Gençlerin Eğitimi**, Ankara, 1970

Duygun, T: “1995-2005 İngiltere Özürlüler Ayrımcılıkla Mücadele Yasası ve Yasayla İlgili Güncel Konular” **ÖZ-VERİ**, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Hakemli-Sürelî Yayın. Mayıs, C.2, S.1, Ankara, 2005

Erdiken, B: “ Anadolu Üniversitesi Engelliler Yüksekokulundan Mezun Olmuş İşitme Engelli Öğrencilerin İstihdamı, İş Durumu ve Ayrımcılık” **ÖZ-VERİ**, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Hakemli-Sürelî Yayın, C.2, S.1, Ankara, 2005

Ergün, M: “Ayrımcılık ve Özürlüler” **ÖZ-VERİ**, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Hakemli-Sürelî Yayın, Mayıs, C.2, S.1, Ankara, 2005

Gleeson, B: **Geographies of Disability**. London and New York: Routledge Press, 1999

Görmeyenler Kültür ve Birleşme Derneği Yayın Organı: **Altın Kalemler Görbirin Sesi**. Haziran, S.53, Ankara, 2006

Gümüş, D. Ç: **Kent İçi Toplu Taşımacılık Hizmetlerinde Özürlüler İçin Ulaşılabilirliğin Sağlanması**, Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Özürlüler Uzmanlığı Tezi, Ankara, 2001

Gür, A: **Özürlülerin Sosyal Yaşama Uyum Süreçlerinde Sportif Etkinliklerin Rolü**, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Ankara, 2001

Hallahan, P. D. & Kauffman, M.J: **Exceptional Children: Introduction to special education**, Fourth edition, New Jersey: Prentice-Hall International, Inc, 1988

Hazer, O: "Evde Kullanılan Araç- Gereç ve Ekipmanlar". (Özürlüler İçin Ergonomik Bir Yaklaşım) **ÖZ-VERİ** T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Hakemli- Süreli Yayın, C.2, S.2, 2005

Henderson, G. & Bryn, W. V: **Psychosocial Aspects of Disability**, **Spring Field**, Charles C. Thomas Publisher, Ltd. 1997

İkizoğlu, M: "Özürlü, Özürlü Ailesi ve Toplum İlişkisi" **Ufkun Ötesi Bilim Dergisi**, C.5, S.1, Mayıs, Ankara, 2005

Kavruk, H: **Anakent'e Bakış. Türkiye'de Anakent Belediyeciliği ve Kent Hizmetlerinin Yönetimi**, Hizmet İş Sendikası Eğitim Yayınları, Yayın No:30 Derleme Eserler Dizisi. Ankara, 2002

Kobal, G: “Ortopedik Yetersizlikten Etkilenmiş Olan ve Sağlık Yetersizliği Olan Çocuklar” **Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş**, Editör: Ayşegül Ataman, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2005

Kumtepe, H: **Ankara İlinde Yaşayanların Engellilere Yönelik Tutumları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001

Kut, S: “Sakatlıklar ve Sosyo-Ekonomik Önlemler” **Halk Sağlığı ve Sakatlıklar Sempozyumu** Ankara, 1981

Kuz, T: **Kaynaştırma Eğitime Yönelik Tutumların İncelenmesi**, T.C Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Ankara, 2001

Küçükkaraca, N: “Zihinsel Özürlülük ve Cinsel Yaşam” **Sosyal Hizmetler Sempozyumu**, HÜSHYO, Ankara, 18-20 Eylül, 1997

Lewis, V: **Development And Handicap**, Great Britain: Basil Blackwell Ltd, 1987

Mağden, D ve Artan, İ: “ Ankara İl Merkezindeki Orta Sosyo Ekonomik Düzeyde İlkokul ve Ortaokul Üçüncü Sınıfa Devam Eden Dokuz ve Ondört Yaş Öğrencilerinin Görme ve İşitme Engellilere Karşı Tavrılarının İncelenmesi”. Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksek Okulu Çocuk Sağlığı ve Eğitim Bölümü Özel Eğitim Ana Bilim Dalı. **I. Ulusal Özel Eğitim Kongresi. 11-12 Kasım 1992** Ankara, 1992

Marin, B, Prinz, C & Quessier, M: **Preface, Transforming Disability Welfare Policies: Towards Work And Equal Oppurtunities**, Eds: Marin, B. Prinz, C.&Quessier, M, Ashgate Puplicing Limited, Vienna, 2004

Mbogani, M: **Disability Census Questions, the Perspective of Developing Countries First Meeting of the Washington Group on Disability Statistics**, Washington, 2002

Meşhur, H. F: “Engellilerin Çalışma Yaşamına Katılma Gereği ve Uygulanan İstihdam Politikalarının Değerlendirilmesi” **ÖZ-VERİ**, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Hakemli-Sürelî Yayın, Mayıs, C.2, S.1, Ankara, 2005

Mintaze, K. ve Tunca, Ö: “Handicap (Sakatlık veya Engelli Olma) Terimi'nin Ayrıntılı Tanımı.” **Bedensel Engelliler Vakfı Dergisi**, 1995

Office of National Statistics (ONS): “Living in Britain: Results From the 2002 General Household Survey.” <http://www.statistics.gov.uk/LIB2002>. Accessed 7 June 2005.

Okur, N: **Özürlülere Yönelik Örgütlenmenin İncelenmesi**, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Ankara, 2001

Oliver, M: **The Politics of Disablement, Sociological Approach**, New York, St. Martin's Pres, 1990

Osunluk, H. ve Uğurlu, B: “Özürlü Kadınlar ve Ayrımcılık.” **ÖZ-VERİ**, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Hakemli-Sürelî Yayın, Mayıs, C.2, S.1. Ankara, 2005

Özçelik, İ: “Görme Özürlülerin Psiko-Sosyal Gelişmelerinin Değerlendirilmesi”. **EBF**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. C.15, S.2. Ankara, 1982

Özçelik, İ: "İşitme Eğitimi", **EBF**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. C.16 ,1983

Özcan, H: "Spastik Çocuklar" **Aile ve Çocuk**, Yıllık Dergi, İstanbul, 1986

Özsoy, Y., Özyürek, M. Vd: **Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar. Özel Eğitime Giriş**. Ankara: Karatepe Yayınları, 2002

Radtke, D: **Disabled People International Beijing + 10: Position Paper on Women With Disabilities**, 2005

Scherrer, V: "Neden Ulaşılabilirlik Hakkında Düşünmeliyiz." **Herkes İçin Ulaşılabilirlik Seminer Notları**, İstanbul: Cem Ofset, 2001

Surmen, Ş: "Fiziksel Çevre, Sevgi ve Bilgiye Dayalı Planlanmalı" **Herkes İçin Ulaşılabilirlik Seminer Notları**, İstanbul: Cem Ofset, 2001

T.C. Başbakanlık Özürölüler İdaresi Başkanlığı: **II. Özürölüler Şurası, Yerel Yönetimler ve Özürölüler Komisyon Raporları ve Genel Kurul Görüşmeleri. 26-28 Eylül**. Ankara, 2005

T.C. Başbakanlık Özürölüler İdaresi Başkanlığı: **II. Özürölüler Şurası, Yerel Yönetimler ve Özürölüler. Şura Kararları**, Ankara, 2005

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, T.C. Başbakanlık Özürölüler İdaresi Başkanlığı: **Türkiye Özürölüler Araştırması 2002**, Ankara, Temmuz. 2004

Tufan, İ: "Türkiye'de Engellilik ve Engelli Olmak" **Ufkun Ötesi Bilim Dergisi**, Türkiye Körler Federasyonu Yayını, C.4, S.2, 2004

Tuncer, T: “Görme Yetersizliği Olan Çocuklar” **Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş**, Editör: Ayşegül Ataman, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2005

Türk Standardı: **TS 9111 Özürlü İnsanları İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları**, Ankara, 1991

Türk Standardı: **TS 12460 Şehir İçi Yollar-Raylı Taşıma Sistemleri. Bölüm 5: Özürlü ve Yaşlılar İçin Tesislerde Tasarım Kuralları**, Ankara, 1998

Türk Standardı: **TS 12576 Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları**, Nisan, Ankara, 1999

Türkiye Körler Federasyonu Tanıtım Rehberi Türkiye Körler Federasyonu Yayını, No.05, Ankara, 2005

United Nations: **Promotion Of Non-Handicapping Physical Environments For Disabled Persons**, Guidelines. New York, 1995

UN: **Principles and Recommendations for Population and Housing Censuses, Revision 1**. United Nations Publication, Sales no. E.98. XVII: 8. 1998

Usta, H: **Bedensel Özürlü Olmanın Sebepleri (Görme-İşitme ve Ortopedik Özürlüler**, İstanbul, 1992

WHO: **International Classification Of Impairments, Disabilities And Handicaps**, Geneva, World Health Organization, 1980

WHO: **İşlevsellik, Yeti Yitimi ve Sağlığın Uluslar Arası Sınıflandırılması**. WHO. TC. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı yay. (Çev: E. Kabakçı, A. Göğüş) Ankara, 2004

Winter, J. A: "Toplumsal Bir Sorun Çözümleyici olarak Özürlü Hakları Hareketinin Gelişimi" **ÖZ-VERİ**, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Hakemli-Sürelî Yayın, Aralık, C.1, S.2, Ankara, 2004

Yavaş, H: **Özürlülerin Kentsel Mekanda Hareketliliği**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 2002

Yılmaz, Z: "Çalışan Özürlülerin İş Yaşamında Karşılaştıkları Sorunlar ve Bunları Etkileyen Etmenler" **ÖZ-VERİ**, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Hakemli-Sürelî Yayın, Aralık, C.1, S.2. Ankara, 2004

EK1: ANKET FORMU:

Yapıldığı yer :

Tarih:

A-ENGELLİ BİREY İLE İLGİLİ SORULAR:

1- Cinsiyet:

a) Kadın

b) Erkek

2- Yaşınız?

a) 15-25	
b) 26-35	
c) 36-45	
d) 46-55	
e) 56 ve üzeri	

3- Eğitim Durumunuz?

a) Okur- yazar değil	
b) Okur- yazar	
c) İlkokul	
d) İlköğretim	
e) Lise	
f) Yüksekokul	
g) Üniversite	
h) Yüksek lisans ve üzeri	
e) Özel mesleki rehabilitasyon merkezi	

4- Medeni durumunuz?

- a) Bekar b) Evli

5- Şu anda bir işte çalışıyormusunuz?

- a) Evet b) Hayır

6- 5. soruya cevabınız hayır ise şu anda bir işte çalışmamanızın nedeni nedir?

.....
.....
.....
.....
.....

7- Herhangi bir sosyal güvenliğiniz varmı?

- a) Evet b) Hayır

8- Aylık ortalama geliriniz?

a) 450 YTL veya altı	
b) 451-900 YTL	
c) 901-1300 YTL	
d) 1301-1700 YTL	
e) 1701 ve üzeri	

9- Engelliliğin Türü?

- a) Ortopedik engelli B) Görme engelli

B- KENTSEL MEKANIN KULLANIMI İLE İLGİLİ SORULAR:

10- Herhangi bir insanın yardımı olmadan kentsel mekanda günlük ihtiyaçlarınızı rahatça karşılayabiliyor musunuz?

10-A Ortopedik Engelliler

a) Evet b) Hayır (Neden?)

.....

.....

.....

.....

.....

10-B Görme Engelliler

a) Evet b) Hayır (Neden?)

.....

.....

.....

.....

.....

11- Kamuya ait binalar ve açık alanlardan tam olarak yararlanabiliyor musunuz?

11-A Ortopedik Engelliler

a) Evet b) Hayır (Neden?)

.....

.....

.....

.....

.....

11-B Görme Engelliler

a) Evet

b) Hayır (Neden?)

.....

.....

.....

.....

.....

12- Sinema, tiyatro, café vb. eğlence mekanlarına gitme sıklığınız nedir?
Sebebi?

12-A Ortopedik Engelliler

a) Haftada 2-3 defa	
b) Haftada 1 defa	
c) Ayda 2-3 defa	
d) Ayda 1 veya daha az	
e) Hiç gitmiyorum	

.....

.....

.....

.....

.....

12-B Görme Engelliler

a) Haftada 2-3 defa	
b) Haftada 1 defa	
c) Ayda 2-3 defa	
d) Ayda 1 veya daha az	
e) Hiç gitmiyorum	

.....

.....

.....

.....

.....

13- Kent içi toplu taşıma araçlarından tam olarak faydalanabiliyor musunuz?

13-A Ortopedik Engelliler

a) Evet

b) Hayır (Neden?)

.....

.....

.....

.....

.....

13-B Görme Engelliler

a) Evet

b) Hayır (Neden?)

.....

.....

.....

.....

.....

14- Ankara ili genelinde en fazla hangi toplu taşıma aracını tercih ediyorsunuz? Sebebi?

14-A Ortopedik Engelliler

a) Otobüs	
b) Ankaray-metro	
c) Dolmuş	
d) Taksi	

.....
.....
.....
.....
.....

14-B Görme Engelliler

a) Otobüs	
b) Ankaray-metro	
c) Dolmuş	
d) Taksi	

.....
.....
.....
.....
.....

15- Dernek, vakıf, belediyeler ve diğer kamu kuruluşlarının engelliler için hazırladıkları etkinliklere katılıyor musunuz?

15-A Ortopedik Engelliler

a) Evet b) Hayır (Neden?)

.....
.....
.....
.....
.....

15-A Görme Engelliler

a) Evet

b) Hayır (Neden?)

.....

.....

.....

.....

.....

16- Sportif etkinliklere katılıyor musunuz?

16-A Ortopedik Engelliler

a) Evet

b) Hayır (Neden?)

.....

.....

.....

.....

.....

16-B Görme Engelliler

a) Evet

b) Hayır (Neden?)

.....

.....

.....

.....

.....

17- Türk Standartları Enstitüsünün engelliler için uyulması gereken kentsel tasarım kuralları hakkında bilginiz var mı?

17-A Ortopedik Engelliler

a) Evet

b) Hayır

17-B Görme Engelliler

- a) Evet b) Hayır

18- 17. soruya cevabınız evet ise bu ilkelerin Ankara ili genelinde yeterli düzeyde uygulandığını düşünüyor musunuz?

18-A Ortopedik Engelliler

- a) Evet b) Hayır

18-B Görme Engelliler

- a) Evet b) Hayır

19- Engelinizden dolayı insanların size karşı olan tutumlarında farklılık hissediyor musunuz?

19-A Ortopedik Engelliler

- a) Evet b) Hayır

19-B Görme Engelliler

- a) Evet b) Hayır

20- 19. soruya cevabınız evet ise bu tutum farklılıkları sosyal hayatınızı hangi açılardan etkiliyor?

20-A Ortopedik Engelliler

.....
.....
.....

.....
.....

20-B Görme Engelliler

.....
.....
.....
.....
.....

21- 01.07.2005 tarihinde kabul edilen 5378 sayılı Özürlüler Kanunu hakkında bilginiz var mı?

21-A Ortopedik Engelliler

a) Evet b) Hayır

21-B Görme Engelliler

a) Evet b) Hayır

22- 21. soruya cevabınız evet ise bu kanunda olumlu olarak gördüğünüz düzenlemeler nelerdir?

22-A Ortopedik Engelliler

.....
.....
.....
.....
.....

22-B Görme Engelliler

.....
.....
.....
.....
.....

23- 01.07.2005 tarihinde Kabul edilen 5378 sayılı Özürlüler Kanununda olumsuz veya yetersiz olarak gördüğünüz düzenlemeler var mı?

23-A Ortopedik Engelliler

.....
.....
.....
.....
.....

23-B Görme Engelliler

.....
.....
.....
.....
.....

24- Engelinizle ilgili olarak kurum ve kuruluşlardan kentsel mekanın kullanımının kolaylaştırılmasına ilişkin beklentileriniz nelerdir?

24-A Ortopedik Engelliler

.....
.....
.....
.....
.....

24-B Görme Engelliler

.....
.....
.....
.....
.....

ÖZET

Atıcı İrem, Fiziksel Engelliler ve Kentsel Mekânın Kullanımı, Master, Ankara, 2007

Bu araştırma fiziksel engelli bireylerin kentsel mekânın kullanımı konusunda karşılaştıkları sorunları ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada kentsel mekânın kullanımıyla birlikte, engelli bireylerin kent yaşamında karşılaştıkları sosyal problemler de belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmada, öncelikle engelliliğe ilişkin tanımlamalar verilmiş ve engelliliğin sınıflandırılması yapılmıştır. Ayrıca, engelli olmanın sosyal etkileri ve ayrımcılık konularına da yer verilmiştir.

Ankara'da kentsel mekânın kullanılabilirliğinin değerlendirilmesi amacıyla anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışma Ankara'da ikamet etmekte olan yüz engelli bireyle yapılan anket kapsamında gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan bireyler, on beş yaş üzeri görme engelli ve ortopedik engelli bireylerdir. Her iki engel grubuna eşit sayıda anket uygulanmıştır.

Anket formu iki bölümden oluşturulmuştur. İlk bölümde araştırmaya katılanların niteliklerine ilişkin sorular sorulmuştur. Bu bölümde, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum, çalışma durumu, sosyal güvenlik, gelir durumu ve engelliliğin türü hakkında bilgiler alınmıştır.

Anket formunun ikinci bölümünde engelli bireylere konuyla ilgili sorular yöneltilmiştir. Bu bölümde amaç, Ankara'da kentsel mekânın engelliler tarafından kullanılabilirliğinin değerlendirilmesidir. Bireyin engel grubuna bağlı olarak Ankara İli genelinde kentin kullanım alanlarından faydalanma durumları ve yaşadıkları sorunlar belirlenmeye çalışılmıştır. Anket çalışmasıyla ayrıca, engelli olmanın getirdiği sosyal ve psikolojik etkilerle

birlikte kişilerin konuyla ilgili bilgi düzeyleri ve kentsel meknn kullanımının kolaylaştırılmasına ilişkin beklentileri de belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Szckler:

1. Kentsel Mekn
2. Engellilik
3. Engelli Birey
4. Ayrımcılık
5. Yerel Yönetimler

ABSTRACT

Atıcı İrem, Disabled Individuals and The Use Of Urban Space, Master, Ankara, 2007

This study has been carried out in order to state the problems that physically disabled individuals have confronted with the use of urban spaces. In this study, it has been tried to determine the social issues that the disabled individuals have met in using the urban spaces.

In this study, firstly, definitions regarding disablement have been given and the disablement has been categorized. Moreover, social effects and discrimination of being disabled have been mentioned.

A survey has been conducted in order to evaluate the usability of urban spaces in Ankara. This survey has been conducted with a hundred disabled people living in Ankara. The questioned people have been over fifteen years old and visually and orthopedic impaired individuals. Both groups of disabled people have been equally questioned.

The survey form has consisted of two parts. In the first part, there have been questions about the qualifications of the participants. In this part questions about sex, age, educational background, marital status, employment situation, social security, income situation and type of their disablement have taken place.

In the second part of the survey, disabled individuals have been questioned about the subject. In this part, the aim has been to evaluate the usability by disabled people of urban places in Ankara. Depending on the disablement category of the individual, the benefit situation and the problems they have met in urban places in Ankara has been tried to be determined. With this survey, together with social and psychological effects to be a

disabled, it has been tried to learn their information level about the subject and their expectation concerning the facilitating of the urban space use.

Key Words:

1. Urban Space
2. Handicap
3. Disabled Individual
4. Discrimination
5. Local Government